

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อศึกษาผลการใช้นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเพื่อพัฒนาทักษะการฟังการพูดของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ระดับปฐมวัย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหา และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยจากเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทาน
 - 1.1 ความหมายของนิทาน
 - 1.2 นิทานที่เหมาะสมกับเด็ก
 - 1.3 ลักษณะของนิทานสำหรับเด็ก
 - 1.4 เทคนิคในการเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 1.5 การเตรียมตัวก่อนเล่านิทาน
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน
 - 2.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน
 - 2.2 ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน
 - 2.3 การแบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้าน
 - 2.4 คุณค่าและความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน
 - 2.5 ประเภทของนิทานพื้นบ้านในภาคเหนือ
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการฟัง
 - 3.1 ความหมายของการฟัง
 - 3.2 ความสำคัญของการฟัง
 - 3.3 ประเภทของการฟัง
 - 3.4 พัฒนาการด้านการฟัง
 - 3.5 แนวทางการส่งเสริมทักษะการฟัง
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการพูด
 - 4.1 ความหมายของการพูด
 - 4.2 ความสำคัญของการพูด
 - 4.3 พัฒนาการด้านการพูด
 - 4.4 แนวทางการส่งเสริมทักษะการพูด

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
 - 5.1 ความหมายของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
 - 5.2 สาเหตุของความพิการ
 - 5.3 การป้องกันความพิการ
 - 5.4 ประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
 - 5.5 ความต้องการพื้นฐานและความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละประเภท
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทาน
 - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการฟังการพูด

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทาน

1.1 ความหมายของนิทาน

กรมอนามัย (2547) ได้อธิบายเกี่ยวกับการเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย ไว้ดังนี้ นิทานคือ โลกของภาษา ภาพและหนังสือที่ปรากฏบนหนังสือนิทาน คือโลกของภาษา การอ่านหนังสือให้ลูกฟังจึงมีความสำคัญมาก ต่อการพัฒนาของเด็ก พ่อแม่ทุกคนอยากให้เด็กรักการอ่านหนังสือ และเรียนเก่ง การทำให้เด็กรักการอ่านหนังสือไม่ยากเพราะเด็ก มีความอยากรู้อยากเห็นชอบสนุกสนาน ถ้าได้หนังสือที่ชอบและอยากอ่าน

เกริก ยूनพันธ์ (2549 : 16) ให้ความหมายของนิทานว่า หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการผูกเรื่องขึ้นเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนุกสนาน คำสอนจรรยาในการใช้ชีวิต เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อเนื่องของผู้เล่าให้คนรุ่นใหม่ฟัง

ยุณีย์ กอนพวง (2551:16) ได้ให้ความหมายว่า นิทานเป็นเรื่องราวที่เล่าต่อ ๆ กันมา หรือแต่งขึ้นใหม่ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และสอดแทรกความคิดพร้อมทั้งเป็นสื่อช่วยในการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม เกิดการเรียนรู้จากเนื้อหาของนิทาน

จารุณี ศรีเผือก (2554) กล่าวว่า นิทาน คือ เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาเพื่อให้เด็กเกิดความสนุกสนานและความบันเทิง ซึ่งนิทานอาจเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องที่สมมติขึ้นทำให้เด็กเกิดจินตนาการจากเรื่อง ได้แง่คิดคติสอนใจ เด็กสามารถนำไปเป็นต้นแบบต่อการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันและใช้ในอนาคตได้

พัฒนชิตา สิริภัทรศรีเสมอ (2555: 8) กล่าวว่านิทาน คือ เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา ช้านานอาจจะเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริงหรือเป็นเรื่องราวที่เกิดจากจินตนาการของผู้แต่ง

สอดแทรกแนวคิด คุณธรรม จริยธรรม ความดีความงาม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติตนที่ถูกที่ควรในการดำรงชีวิตในสังคม

จากที่กล่าวมาแล้วสามารถสรุปได้ว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกัน เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยอิงความจริงหรือเรื่องที่แต่งขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ สอดแทรกคติสอนใจและประเพณี วัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ ลงไปในเนื้อหาของนิทาน

1.2 นิทานที่เหมาะสมกับเด็ก

บวร งามศิริอุดม (2547) ได้กล่าวถึงนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. เด็กอายุ 0 -1 ปี นิทานที่เหมาะสมในวัยนี้ควรเป็นหนังสือภาพที่เป็นภาพเหมือนรูปสัตว์ ผัก ผลไม้ สิ่งของในชีวิตประจำวันและเขียนเหมือนภาพของจริง มีสีสวยงามขนาดใหญ่ชัดเจนเป็นภาพเดี่ยว ๆ ที่มีชีวิตชีวาไม่ควรมีภาพหลัง หรือส่วนประกอบภาพที่รกรุงรัง รูปเล่มอาจทำด้วยผ้าหรือ พลาสติกหนานุ่มให้เด็กหยิบเล่นได้

2. เด็กอายุ 2 - 3 ปี นิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ ควรเป็นหนังสือภาพที่เด็กสนใจเป็นภาพ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน สัตว์ สิ่งของ

3. เด็กอายุ 4 - 5 ปี นิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ควรเป็นนิทานที่เป็นเรื่องที่ยาวขึ้น แต่ เข้าใจง่ายส่งเสริมจินตนาการและอิงความจริงอยู่บ้างเนื้อเรื่องสนุกสนานน่าติดตามมีภาพประกอบที่มีสีสันสดใสสวยงาม มีตัวอักษรบรรยายเนื้อเรื่องไม่มากเกินไป และมีขนาดใหญ่พอสมควรใช้ภาษาง่ายๆ

สาวิตรี รุญเจริญ (2549: 30-31) กล่าวว่า การเล่านิทานให้เด็กฟังนั้น ผู้เล่าควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการเล่านิทาน ซึ่งแบ่งตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการแล้ว เด็กแต่ละวัยมี ความสนใจที่แตกต่างกัน ดังนี้

อายุ 2-4 ปี เด็กจะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ชอบฟังนิทานที่เกี่ยวกับสัตว์และสภาพแวดล้อม

อายุ 4-6 ปี เด็กจะมีความสนใจตัวเองน้อยลง และหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมภายนอกมากขึ้นมีอารมณ์ขัน ชอบฟังนิทานเกี่ยวกับสัตว์ที่พูดได้

อายุ 6-8 ปี เด็กจะสนใจเรื่องเกี่ยวกับ เทวดา นางฟ้า เรื่องลึกลับ และเริ่มสนใจเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ เรื่องที่มีแง่ชวนสงสัย เด็กผู้ชายจะชอบการผจญภัย เด็กผู้หญิงจะชอบเรื่องภายในบ้าน

อายุ 8-10 ปี เด็กผู้หญิงยังคงชอบเกี่ยวกับนางฟ้าและบ้าน แต่เด็กผู้ชายจะสนใจเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์

อายุ 10-12 ปี เด็กผู้ชายจะชอบการผจญภัย ลึกลับ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชีวิตประวัติ ส่วนเด็กผู้หญิงยังคงสนใจชีวิตในบ้าน ธรรมชาติ เริ่มสนใจเรื่องรักๆ ใคร่ๆ

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่านิทานที่มีความเหมาะสมสำหรับเด็ก ดังนั้นผู้เล่าควรเลือกนิทานตามช่วงวัย อายุของเด็ก จึงจะเกิดประโยชน์ที่แท้จริงต่อการเรียนรู้ของเด็ก เช่น อายุ 2 - 4 ปี เด็กจะชอบนิทานที่มี ตัวเดินเรื่องหรือตัวเอกของเรื่องเป็นสัตว์พูดได้นิทานที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสัตว์ เรื่องราวความน่ารักของสัตว์เนื้อเรื่องสนุกสนานน่าติดตาม

1.3 ลักษณะของนิทานสำหรับเด็ก

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 10 - 17) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานสำหรับเด็กไว้ว่า

1. เนื้อหาไม่มีวัตถุประสงค์และแก่นเรื่อง บ่งบอกอย่างชัดเจนควรมีความคิดรวบยอดเพียงเรื่องเดียวไม่ควรมีหลายเรื่องเพราะจะทำให้ผู้อ่านสับสนได้ ไม่ควรเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาแน่น หลากๆ อย่างซับซ้อนอยู่ในเรื่องเดียวกัน

2. เนื้อหาต้องมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย นิทานสำหรับเด็กเล็กเนื้อหาควรสนุกสนาน เพลิดเพลิน ไม่มีบทบรรยายมาก มีเรื่องราวแสดงความเคลื่อนไหวของตัวละครมีการดำเนินเรื่องของตัวละครใช้ตัวละครเหมาะสม ไม่ควรมีตัวละครมาก มีบทสนทนาพอสมควร ดำเนินเรื่องในสัดส่วนที่ เหมาะสม ถ้ามีบทบรรยายมาก ๆ ผู้อ่านจะเบื่อหน่าย ละทิ้งการอ่านกลางคันได้

3. รูปแบบการเขียนเนื้อหามิทั้งนิทานพื้นเมือง เรื่องสั้น สารคดี บทความ บทละคร จดหมาย บันทึกเรื่อง ความเรียง รวมทั้งบรรยายกรงทุกรูปแบบแนวการเขียนควรเลือกให้ เหมาะสมกับประเภทของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ เมื่อเลือกใช้แบบใดจะต้องใช้อย่างถูกต้องตาม รูปแบบไม่ ปะปนจนสับสน

4. ภาพประกอบนิทานสำหรับเด็กจะต้องมีภาพประกอบเสมอ บางเล่มมีภาพน้อย บางเล่มมี ภาพมากจนจัดเป็นประเภทหนังสือภาพ เด็กอายุน้อยภาพต้องมีมาก สีของภาพเด็กเล็กชอบ สีสดใส มากกว่าภาพขาวดำ ภาพนั้นต้องชัดเจนไม่มีดมัว

5. ภาษาและสำนวนที่ใช้ควรใช้ภาษาง่ายๆ ไม่ต้องแปลซ้ำอีกครั้งหนึ่งหลีกเลี่ยง คำศัพท์ ยากๆหรือคำศัพท์วิชาการใช้ประโยคสั้นๆ กะทัดรัด อ่านได้ความง่าย ชัดเจนไม่ซับซ้อน เด็กเล็กใช้คำ และประโยคซ้ำ ๆ กันให้มากเพื่อส่งเสริมความจำโดยให้ได้เห็นบ่อย ๆ ได้ฟังบ่อย ๆ จะจดจำ ได้เอง

6. ขนาดตัวอักษรและการเลือกใช้ตัวอักษร เด็กวัย 2-6 ขวบ (วัยอนุบาลและ ป.1) ควรเขียน แยกเป็นคำ ๆ ใช้ตัวอักษรโตขนาดประมาณ 24-30 พอยท์ ใช้ตัวพิมพ์ธรรมดาหรือตัวเขียนที่ชัดเจน ถูกต้องและใช้แบบเดียวตลอดทั้งเล่มไม่ใช้ตัวอักษรประดิษฐ์ลวดลายในหน้าหนึ่งๆ ไม่ควรมีตัวหนังสือ มากหรือมีหลายย่อหน้า

7. รูปเล่มควรมีขนาดกะทัดรัดการเย็บ รูปเล่มควรแข็งแรง ทนทาน ต่อการหยิบใช้ของเด็ก จำนวนหน้าของหนังสือสำหรับเด็กวัย 2-5 ขวบ ประมาณ 8-6 หน้า เด็กวัย 6-11 ขวบ ประมาณ 16- 32 หน้า

นฤมล จิวแพ (2549 : 11) การเลือกนิทานให้กับเด็กนั้น ควรพิจารณาถึง ความเหมาะสม ของเนื้อหาสาระข้อคิดและคุณธรรมจริยธรรมจากนิทาน ภาษาที่ใช้ ขนาดรูปเล่มนิทาน รูปภาพ ประกอบ ตัวละคร ความยาวของนิทาน วัยของเด็ก และความสนใจของเด็กด้วย

สาวิตรี รุญเจริญ (2549: 31) การเลือกนิทานให้กับเด็กนั้น ควรพิจารณาถึง

1. เป็นเรื่องง่าย ๆ ใจความสมบูรณ์ในตัวเอง มีการดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็วเน้น เหตุการณ์อย่างเดียว ให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องราวได้บ้าง อาจจะสอนแทรกเกร็ดความรู้ที่ชวนให้เด็ก สงสัย เพื่อให้เรื่องมีรสชาติน่าตื่นเต้นมากขึ้น

2. มีบทสนทนา มาก ๆ เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถฟังเรื่องราวที่เป็นความเรียงได้ดี พอ และภาษาที่ใช้ต้องสละสลวย และไม่ควรรใช้ศัพท์แสง ควรใช้ภาษาง่าย ๆ

3. เป็นเรื่องที่เด็กมีความสนใจ เช่นเรื่องราวที่เกี่ยวกับเด็ก ครอบครัว สัตว์หรือเรื่อง ที่เด็กจินตนาการตามได้

4. มีตัวละครเอก และตัวประกอบ ซึ่งตัวละครแต่ละตัว ควรเน้นให้เห็นลักษณะเด่น

5. เนื้อเรื่องควรสอดแทรกคติธรรมมีคติสอนใจ

6. เนื้อเรื่องไม่ยาวจนเกินไป จนทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย โดยปกติจะมีความยาว ประมาณ 15 – 20 นาที

ไรท์ (Wright 1995 : 14-15) ได้กล่าวถึงการเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับการสอนโดยใช้ นิทาน ว่าควรจะเป็นเรื่องที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. นักเรียนเข้าใจได้ทันทีที่อ่านหรือฟัง 2-3 ประโยคแรก

2. ครูชอบ

3. เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

4. ให้ประสบการณ์ทางภาษาแก่นักเรียน

5. ไม่ยาวเกินไป

6. เหมาะสมกับโอกาสและสัมพันธ์กับสิ่งที่ครูจะสอนต่อไป

7. ครูรู้สึกว่าจะตนเองสอนเรื่องนั้นได้ดี

วิลเฮม (Wilhelm 1999 : 27 - 28) แนะนำการเลือกลักษณะนิทานสำหรับเด็กว่าควร จะพิจารณา ดังนี้

1. ระดับความยากง่ายของเนื้อเรื่องและคำศัพท์ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

2. ครูควรเลือกเรื่องที่ตนเองสนใจ

3. เนื้อหาของเรื่องควรมีลักษณะช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางภาษา ตลอดจน ความคิดรวบยอด (Concept) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking)

4. เรื่องไม่ซับซ้อนวุ่นวาย ตัวละครไม่มากจนเกินไป

5. เป็นเรื่องที่นักเรียนมีโอกาสคาดเดา ทำนายเหตุการณ์ต่อไปของเรื่องได้

สรุปได้ว่า การเลือกนิทานสำหรับเด็กควรคำนึงถึง วัยของเด็ก ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับ และเนื้อหา ลักษณะของเล่มเพราะนิทานที่เหมาะสมกับเด็กจะทำให้การจัดประสบการณ์มีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.4 เทคนิคในการเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย

สมใจ บุญอุไรพิถัญญ (2539: 7 - 8) กล่าวว่า การเลือกนิทานที่จะนำมาเล่าให้เด็กฟัง ควรคำนึงถึงอายุและความสนใจของผู้ฟัง เด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 4 - 6 ปี จะสนใจตัวเองน้อยลง เริ่มสนใจภายนอกมากขึ้น มีอารมณ์รักสนุก ชอบฟังนิทานประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่มีสัตว์ พูดได้นิทานสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นมีหลายประเภท เช่น นิทานที่เล่นคำ เล่นเสียงจังหวะคำ นิทานที่มี คำคล้องจอง มีคำซ้ำ ๆ กันที่น่าฟัง นิทานที่กระตุ้นจินตนาการและตอบสนองให้เด็กได้แสดงท่าทาง นิทานที่รับรู้ และเข้าใจความรู้สึกของเด็กและให้ความเห็นอก เห็นใจ หนังสือที่นำมาเล่านั้นควรมี ภาพประกอบที่ ชัดเจน สีสดใสสวยงามและเสนอภาพที่สะท้อนความคิดของเด็กในทางที่ดีงาม ระยะเวลาในการเล่าในระยะแรกควรใช้เวลาประมาณ 15 - 20 นาที

ศุภรัช ภิรมย์ภักษ์ (2540: 45-46) กล่าวว่าในวิธีการเล่านิทาน สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ฟังจุดเริ่มต้นอยู่ที่การเตรียมให้พร้อมข้อมให้ดีของผู้เล่าผู้ที่เล่า จะต้อง หาจุดสำคัญของเรื่องให้พบและสรุปจบให้จับใจดังนี้ ประโยคแรกที่จะใช้ในการเริ่มเรื่องควร จัดสรรถ้อยคำที่ผู้ฟังดูแล้วน่าตื่นเต้นใจให้ติดตาม เรื่องต่อไปคอยสังเกตว่าผู้ฟังยังจับใจองให้ความ สนใจกับบทบาทลีลาการเล่าและเรื่องราวที่เล่าอยู่ หรือไม่ถ้ารู้สึกว่กำลังสูญเสียความสนใจควร เปลี่ยนบรรยากาศด้วยการหยุดพักถามปัญหาอะไรเรื่อย ปัญหาเขวหรือปัญหาสนุกๆ การจบเรื่อง ประโยคสุดท้ายที่จะปิดเรื่องมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประโยคแรกที่เริ่มใช้ เริ่มเรื่องผู้เล่าเรื่อง ต้องคิดและเตรียมไว้ว่าจะปิดเรื่องด้วยประโยคใดจึงจะเป็นการสรุปจบที่จับใจผู้ฟัง โดยทั่วไปจะปิด การเล่านิทานด้วยถ้อยคำที่กินใจให้ข้อคิดหรือทิ้งท้ายไว้ให้คิด กิจกรรมภายหลังการเล่านิทานเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลยหลังจากที่เล่านิทานจบควรมีคำถาม เกี่ยวกับนิทานที่นำมาเล่าให้นักเรียนตอบซึ่งอาจ เป็น คำถามที่เกี่ยวกับชื่อตัวละครที่สำคัญเหตุการณ์ที่สำคัญและข้อคิดที่ได้เป็นต้น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542: 12-14) ได้กล่าวถึงรูปแบบการเล่านิทานไว้ ดังต่อไปนี้

1. การเล่านิทานปากเปล่า เป็นการเล่าที่อาศัยเพียงคำพูดและใช้เพียงน้ำเสียง การเล่า ไม่มีการใช้สื่อประกอบการเล่า นอกจากน้ำเสียงและจังหวะการพูดที่สูงต่ำเร้าใจผู้เล่าตามเนื้อเรื่องที่น่าเสนอ การเล่าวิธีนี้ต้องใช้ศิลปะการพูด การเล่าที่จูงใจมาก การเล่าไม่ควรเกิน 15 นาที

2. การเล่านิทานประกอบท่าทาง การเล่านิทานแบบนี้เป็นการเล่าที่มีชีวิตชีวามากกว่า การเล่านิทานปากเปล่า เพราะเด็กสามารถติดตามเรื่องที่เล่าได้และจินตนาการเป็นรูปธรรมมากขึ้น ตามท่าทางของ ผู้เล่า และสนุกมากขึ้นเพราะเห็นภาพพจน์ของเรื่องที่เล่า ท่าทางที่ใช้ประกอบการเล่า

นิทานอาจเป็นท่าทางของผู้เล่า ท่าทางแสดงร่วมกับเด็ก ได้แก่ การทำหน้าตา การแสดงท่าทางกาย หรือการเล่นนิ้วมือประกอบการเล่า

3. การเล่านิทานประกอบภาพ ภาพที่ใช้ประกอบการเล่านิทานมีหลายชนิด มีทั้ง ภาพถ่ายและภาพโปสเตอร์ ภาพจากหนังสือภาพ ภาพวาด ภาพสไลด์ ภาพเคลื่อนไหวหรือภาพยนตร์ การมีภาพสวยๆ มาประกอบการเล่านิทาน จะจูงใจเด็กและสร้างจินตนาการอันบรรเจิดให้กับเด็ก โดยเฉพาะภาพการ์ตูนที่เคลื่อนไหวไปแต่ละลำดับภาพ จะจูงใจทำให้เด็กติดตามเรื่องราว เด็กจะสนุกมากขึ้น ถ้าในขณะที่ฟังเรื่องและดูภาพนั้นผู้เล่ากระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นและร่วมแสดงจินตนาการให้กับนิทานที่เล่า

4. การเล่านิทานประกอบเสียง ได้แก่ เสียงดนตรี แลบบันทึกเสียงต่าง ๆ สามารถนำมาประกอบการเล่านิทานได้ จุดประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นเร้าทำให้เกิดความตื่นเต้น อยากรติดตาม อาจใช้เสียงเด็กมาประกอบในการเล่า เช่น เมื่อเล่าถึงรถไฟวิ่ง ผู้เล่าอาจชักชวนให้เด็กที่ฟังร่วมทำเสียงรถไฟวิ่ง ฉีก ฉัก ปู๊นๆ ประกอบการเล่า ซึ่งจะทำให้บรรยากาศการฟังสนุกสนานไปอีกแบบหนึ่ง

ไพพรรณ อินทนิล (2546 : 148) ได้สรุปเทคนิคการเล่านิทาน ดังนี้

1. พิจารณาเลือกหนังสือเหมาะสมแก่วัยผู้ฟัง
2. ไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาตามตัวหนังสือ จินตนาการจากการอ่านและฟังแตกต่างกัน ผู้เล่า ควรเข้าใจเรื่องทั้งหมดแล้วนำมาเรียบเรียงเล่าด้วยภาษาพูดของตนเองจะเกิดความมั่นใจ เล่าได้คล่องแคล่วกว่าสำนวนการเขียน

3. การเล่านิทานมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นเด็ก ๆ ให้เกิดความสนใจแล้วไปติดตามอ่านต่อไป เป็นการส่งเสริมการอ่านซึ่งบรรณารักษ์ห้องสมุดควรจัดกิจกรรมแบบนี้เป็นประจำ ฉะนั้นเทคนิคการเล่านิทานที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ไม่เล่าตอนจบของเรื่องให้ฟัง นอกเสียจากว่านักเล่านิทาน บางคนแน่ใจว่าสนุก เร้าใจ หรือน่าสนใจเสียจนกระทั่งถึงฟังตอนจบแล้วก็ยังไม่อยากจะทำต่อไปอ่าน

วาโร เฟ็งสวัสต์ (2546: 52; สันหพัฒน์ อรุณธารี. 2542: 62) กล่าวถึงสื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทานมีดังนี้

1. หนังสือภาพนิทาน อาจทำด้วยผ้า กระดาษ หรือพลาสติก หนังสือเหล่านี้จะมีสีสันให้ความรู้สึกเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง

2. กระดาษผ้าสำลีและภาพซึ่งตัดมาจากหนังสือ หรือวาดภาพบนกระดาษแข็งระบายสีและตัดเป็นรูป

3. เทปและเครื่องบันทึกเสียง เทปนิยายสำหรับเด็ก บางครั้งเป็นนิทานคำกลอนใส่ทำนองเพลง เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน มีทำนองที่คล้องจองกัน เด็กจะประทับใจและจำนิทานที่ฟังได้

4. หุ่น มีทั้งหุ่นนิ้ว หุ่นมือ หุ่นถุงกระดาษ หุ่นชัก หุ่นเชิด หุ่นเงา

5. นิทานเชือก

6. การพับกระดาษ ตัดกระดาษหรือฉีกกระดาษ

7. นิทานประกอบการปั้น

8. นิทานผ้าเช็ดหน้า

9. นิทานหน้ากาก

10. สื่อกที่เป็นของจริง เช่น ผัก ผลไม้ต่าง ๆ

สาวิตรี รุญเจริญ (2549: 32) ได้เสนอแนะวิธีการเล่านิทานและการสร้างบรรยากาศในขณะที่เล่านิทาน ดังนี้

1. การใช้น้ำเสียง น้ำเสียงควรชัดเจน มีน้ำเสียงหนักเบา ตามความหมายของคำที่เป็นไปตามธรรมชาติ

เสียงผู้ชาย ห้าว ใหญ่

เสียงผู้หญิง นุ่ม แหลมเล็กน้อย

เสียงเด็ก แหลม สดใส

เสียงเศร้าโศก เสียงต้องเบา สั่นเครือ

2. การใช้กิริยาท่าทาง กิริยาท่าทางเป็นส่วนประกอบที่จะต้องสัมพันธ์กับน้ำเสียง ซึ่งจะช่วยนำความรู้สึกของผู้ฟังให้คล้อยตามได้

3. ผู้เล่าควรกวาดสายตามองดูเด็กให้รอบ ๆ และสังเกตท่าทางของเด็กในขณะที่ฟัง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รูปแบบการเล่านิทานมีหลากหลาย รูปแบบมีทั้งการเล่าปากเปล่าการใช้ท่าทางประกอบ การใช้ภาพต่าง ๆ การใช้เสียงประกอบการเล่า เพื่อให้การเล่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายและได้รับประโยชน์จากการฟัง ผู้เล่าควรเลือกรูปแบบการเล่าให้เหมาะสมกับความสนใจของผู้ฟัง การใช้สื่อการสอนเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาช่วยในการสอนหรือพัฒนาพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพราะสื่อการสอนมีความสัมพันธ์กับประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของผู้ฟัง ผู้รายงานจึงเลือกใช้หนังสือประกอบภาพเป็นสื่อประกอบการเล่านิทานเพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์และเข้าใจเนื้อเรื่องที่ต้องการสื่อสารให้รู้อย่างชัดเจนที่สุด

1.5 การเตรียมตัวก่อนเล่านิทาน

ผู้เล่านิทานเมื่อเลือกเรื่องของนิทานให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังและพอใจกับเนื้อเรื่องแล้วผู้เล่าจะต้องนำนิทานที่จะเล่ามาจัดเตรียมให้พร้อมก่อนจะดำเนินการเล่าดังนี้

1. ผู้เล่าจะต้องอ่านบททวนเรื่องราวที่ผู้เล่าเลือกมา ให้เกิดความคุ้นเคย เข้าใจ และรู้จักเรื่องที่เลือกมาได้เป็นอย่างดี เพื่อจะได้เกิดความราบรื่นตลอดขณะดำเนินการเล่า

2. ขั้นตอนการเล่า ผู้เล่าจะต้องพิจารณาในการนำเสนอการขึ้นต้นเรื่อง การเล่าเรื่องต่อเนื่องจนถึงกลางเรื่อง และการจบเรื่องให้ชัดเจน และนำเสนอใจตามลักษณะเฉพาะของผู้เล่า

3. สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่า ผู้เล่าจะต้องเตรียม และทดลองใช้ให้เกิดความชำนาญ และจัดระบบการใช้ตามลำดับก่อนหลัง

4. กิจกรรมประกอบการเล่านิทาน ผู้เล่าจะต้องเตรียมให้พร้อมและจะต้องเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง เช่น การร้องเพลงซ้ำ ๆ และง่าย คำพูดซ้ำ ๆ และง่าย การร้องขอให้ผู้ฟังมาช่วยร่วมแสดงหรือทำกิจกรรมด้วยขณะดำเนินการเล่า

5. สถานที่เล่า ผู้เล่าจะต้องพิจารณาตามความเหมาะสมให้พอดีกับกลุ่มผู้ฟังเพราะผู้เล่าจะต้องจัดเตรียมสื่อให้พอเหมาะกับการมองเห็น และการฟังของผู้เล่า

นอกจากนี้ผู้เล่านิทานจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอ่านนิทานซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยออกเสียงดังๆ และจะต้องอ่านจนขึ้นใจในเรื่องราว ถ้อยคำ และการดำเนินเรื่อง ถ้ากลัวติดขัดขณะทำการเล่า ผู้เล่าจะต้องบันทึกย่อเพื่อกันลืม

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน

2.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน

ประคอง นิมมาเหมินทร์ (2545 : 16-17) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อ ๆ กันมา จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่งนิทานพื้นบ้าน คือ เรื่องเล่าที่เล่าสู่กันฟังในหมู่บ้าน ในท้องถิ่นหรือภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยเป็นนิทานพื้นบ้านที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย และมีลักษณะของนิทานพื้นบ้าน คือ เรื่องเล่าที่เล่าต่อกันมาช้านาน โดยใช้ถ้อยคำธรรมดาหรือภาษาชาวบ้าน มีลักษณะเป็นร้อยแก้วไม่เป็นร้อยกรอง และไม่ปรากฏว่าผู้เล่าดั้งเดิมเป็นใคร เป็นเพียงการเล่าต่อ ๆ กันมาเป็นทอดๆ ผู้เล่าก็ไม่ถือว่าเรื่องที่เล่านั้นเป็นเรื่องจริงแต่อย่างไร ภายหลังมีผู้เขียนขึ้นแต่ก็เขียนขึ้นตามเค้าเดิมที่เล่ากันปากต่อปาก

2.2 ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน

ประคอง นิมมาเหมินทร์ (2538) ได้พูดถึงลักษณะของนิทานพื้นบ้าน คือ

1. ต้องเป็นเรื่องเก่า
2. ต้องเล่าด้วยภาษาร้อยแก้ว
3. ต้องเล่าด้วยปากมาก่อน
4. ต้องแสดงความคิดความเชื่อของชาวบ้าน
5. เรื่องจริงที่มีคติแก่นบอโลมเป็นนิทาน เช่น มะกะโท เป็นต้น

2.3 การแบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้าน

ประคอง นิมมาเหมินทร์ (2538) กล่าวว่า การแบ่งนิทานพื้นบ้านนั้น มีนักคติชนวิทยาแบ่งไว้หลายคนดังนี้

1. แบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ (area) เป็นการแบ่งโดยอาศัยเขตแดนทางภูมิศาสตร์

2. แบ่งตามรูปแบบของนิทาน (form) แบ่งได้ 5 ประเภทดังนี้

2.1 นิทานปรัมปรา (fairy tale) มีลักษณะเป็นเรื่องค่อนข้างยาวมีสารัตถะ (เนื้อหาหลัก) ใจความสำคัญหรือความคิดสำคัญของเรื่อง) หลายสารัตถะ ประกอบอยู่ในนิทานนั้นเป็นเรื่องสมมติว่าเกิดขึ้นในที่ใดที่หนึ่ง แต่สถานที่เลื่อนลอย กำหนดชัดเจนไปไม่ได้ว่าที่ไหน ตัวบุคคลไม่ใช่มนุษย์ธรรมดาที่มีความจริงตามสภาพปกติของมนุษย์ เนื้อเรื่องประกอบอภินิหารปาฏิหาริย์ ตลอดจนอำนาจอันพันวิสัยมนุษย์

2.2 นิทานท้องถิ่น (legend) นิทานชนิดนี้มีขนาดสั้นกว่านิทานปรัมปรา มักเป็นเรื่องเหตุการณ์เดียวและเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี โศกกลางหรือคตินิยมอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นพื้นฐานของคนในแต่ละท้องถิ่น

2.3. นิทานเทพนิยาย (myth) เทวดาที่มีเทวดา นางฟ้า เป็นตัวละครในเรื่องนั้น

2.4. นิทานเรื่องสัตว์ (animal tale) มีตัวละครในเรื่องเป็นสัตว์ทั้งที่เป็นสัตว์ป่า สัตว์บ้านและบางเรื่องก็มีคนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

2.5. นิทานตลกขบขัน (jest) มักเป็นเรื่องสั้นๆ จุดสำคัญของเรื่องอยู่ที่มีเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ต่าง ๆ

3. แบ่งตามชนิดของนิทาน (type index)

4. แบ่งนิทานตามสารัตถะ (motif - index) เป็นการแบ่งเพื่อจัดหมวดหมู่ จัดระเบียบของนิทานให้ชัดเจนเพื่อสะดวกต่อการสอบสวนค้นคว้าและเปรียบเทียบนิทาน

2.4 คุณค่าและความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้านมีคุณค่าและความสำคัญหลายประการดังนี้

1. นิทานพื้นบ้านเป็นนิทานที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการผ่อนคลายความเครียดและช่วยให้เวลาผ่านไปอย่างไม่น่าเบื่อหน่าย

2. นิทานช่วยกระชับความสัมพันธ์ ในครอบครัว

3. นิทานให้การศึกษาและเสริมสร้างจินตนาการ

4. นิทานให้ข้อคิดและคติเตือนใจ

5. นิทานช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมในอดีตหลายๆด้าน

(วิเชียร เกษประทุม. 2541: 9-10)

2.5 ประเภทของนิทานพื้นบ้านในภาคเหนือ

ตัวอย่างนิทานพื้นบ้านในภาคเหนือที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการฟังการพูด เช่น

1. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง เชียงเมี่ยงแบ่งช้างนิทานล้านนา

2. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ใครโง่กว่าใครนิทานล้านนา

3. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง “ไอ้เซียงเมียงคำพญา”
4. นิทานล้านนา เรื่อง “ไอ้เซียงเมียงคำพญา” (ศรีธรรมาธิราช)
5. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ควายลุงคำนิทานล้านนา เรื่อง ควายลุงคำ
6. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง กะต๋ำป่าคำต๋ำนิทานล้านนา เรื่อง ควายลุงคำ
7. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง สองสัตว์เอกลักษณ์ล้านนา เรื่อง สองสัตว์
8. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ผาเฝียบนิทานล้านนา เรื่อง ผาเฝียบ
9. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ปุ้ยลำไยนิทานล้านนา เรื่อง ปุ้ยลำไย
10. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ย่าผั้นคอกเหนียง
11. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง นักเลงปืนเสียท่า
12. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ชายปัญญา
13. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ผาวิ่งซู้
14. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง กบกินเดือน
15. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง เสือเย็น
16. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ชะต้ามะกอกแห้ง
17. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง พี่น้องสองชาย
18. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง แก้วพิฆตามราศี
19. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง อ้ายก้องซี้จู้
20. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง สามสหายไปเรียนวิชา
21. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง ปุ้ยอายทำยเล็ก
22. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง วิธีปราบลิง
23. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่อง เชียงดาว
24. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่องดนตรีธรรมชาติ
25. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือ เรื่อง ปุ้ยเซ็ดคำลัวะ
26. นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเรื่องเซียงเมียงคำพญานิทานไทย
(นิทานพื้นบ้านภาคเหนือ, 2552)

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการฟัง

3.1 ความหมายของการฟัง

การฟังนับว่ามีความสำคัญเนื่องจากเมื่อเด็กฟังแล้วได้ยินอย่างไรก็จะเลียนเสียงที่ได้ยินออกมาพูดเป็นคำพูด การฟังกับการพูดมักเป็นสิ่งที่คู่กันเพราะเมื่อเด็กฟังแล้วอาจมีการพูดโต้ตอบ

วารสารณ์ รักรวิจย (2542: 44) ได้กล่าววว่า การฟังคือการฝึกฟังเสียงธรรมชาติ จังหะ ดนตรี เพื่อเตรียมให้พร้อมในการฟังเรื่องราวต่าง ๆ และสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นประโยคที่ เหมาะสม มีมารยาทในการฟังและมีสมาธิในการฟัง การฟังตามความหมายดังกล่าวนี ต้องอาศัย กระบวนการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การได้ยิน (Hearing) การได้ยินเป็นกระบวนการรับรู้ทางโสตชั้นแรกของการฟัง
2. การฟัง (Listening) เมื่อหูได้รับสัญญาณเสียงเข้าไปแล้วจะส่งไปยังสมองตามลำดับ ชั้นเพื่อแปลความหมายของเสียงที่ได้ยิน ในขั้นนี้ต้องใช้สมาธิและการตั้งใจฟังอย่างจริงจัง
3. การรับรู้ความหมาย (Lauding) เป็นกระบวนการขั้นสูงของการฟัง นอกจากจะรู้ ความหมายของเสียงที่ได้ยินแล้ว ยังต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และรู้จักประเมินค่าควรเชื่อถือ เพียงใด แล้วจึงแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบไปตามที่ต้องการ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547:147-148) ได้กล่าววว่า การฟังของเด็กเป็นการรับรู้เรื่องราว ด้วยประสาทสัมผัสทางหูที่เด็กสะสมและนำไปสร้างเสริมพัฒนาการทางภาษามากกว่าการใช้เพื่อ พัฒนาปัญญา เด็กจะเก็บคำพูด จังหะเรื่องราว จากสิ่งที่ฟังมาสานต่อเป็นคำศัพท์เป็นประโยคที่จะ ถ่ายทอดไปสู่การพูด ถ้าเรื่องราวที่เด็กได้ฟังมีความชัดเจน ง่ายต่อการเข้าใจเด็กจะได้คำศัพท์และ มี ความสามารถมากขึ้น

สรุปได้ว่า การฟังนั้นเริ่มต้นจากการได้ยินเสียง จึงรับรู้เข้าใจ คิดและนำไปใช้ประโยชน์ เป็นกระบวนการที่เป็นขั้นตอนและเป็นไปตามลำดับพัฒนาการของผู้ฟังและสามารถนำกระบวนการ ของการฟังไปสร้างเสริมบรรยากาศในการฝึกฝนทักษะการฟังให้เกิดผลได้

3.2 ความสำคัญของการฟัง

วรรณ โสมประยूर (2542: 89) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฟังไว้ดังนี้

1. การฟังเป็นทักษะทางภาษาที่ใช้มากที่สุด
2. การฟังช่วยให้เกิดปัญญาและความรู้
3. การฟังเป็นส่วนสำคัญของการพูด การอ่าน และการเขียน
4. การฟังช่วยให้เกิดความสุขเพลิดเพลิน
5. การฟังช่วยขยายความรู้ ความคิด และประสบการณ์ รวมทั้งการคิดค้นงานใหม่ ๆ
6. การฟังช่วยในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของสังคม
7. การฟังช่วยในการเลือกประเมินและตัดสินสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้องดียิ่งขึ้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการฟังเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญและเป็นพื้นฐานของทักษะทาง ภาษาด้านการพูด การอ่าน และการเขียน การฝึกให้เด็กรู้จักฟังเสียงต่าง ๆ เช่น เสียงพูดเสียงเพลง เสียงเคาะ เสียงปรบมือ จะเป็นจังหะหรือไม่เป็นจังหะก็ตาม เป็นการกระตุ้นเร้าให้สมองของเด็ก

ทำงาน เมื่อเด็กฟังเสียงต่าง ๆ เด็กจะรู้จักคำ ใช้ความคิด รู้จักแยกแยะประเภทสิ่งที่ได้รับรู้ได้ดีและแม่นยำขึ้นเรื่อย ๆ ฉะนั้นการฝึกให้เด็กรู้จักฟังตั้งแต่ยังเด็กจึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนา

3.3 ประเภทของการฟัง

วรรณิ โสมประยูร (2542: 87) สรุปประเภทของการฟังไว้ดังนี้

1. การฟังเพื่อการจำแนกเสียง เป็นการฟังเพื่อแยกเสียงต่าง ๆ ให้ทราบว่าเสียงของคน สัตว์ หรือสิ่งของประเภทใด
2. การฟังเรื่องง่าย ๆ ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เป็นการฟังเพื่อความรู้ความเข้าใจที่ใช้สำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การฟังคำสั่งสนทนา การฟังเสียงตามธรรมชาติ
3. การฟังเพื่อสาระสำคัญ เป็นการฟังที่ผู้ฟังตั้งใจฟัง เพื่อให้เข้าใจและจับใจความสำคัญจากสิ่งที่ฟังได้ เช่นการฟังบทเรียน การฟังเทศน์ การฟังปาฐกถา
4. การฟังเพื่อพักผ่อน เป็นการฟังที่ผู้ฟังเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความรู้สึกนิยมชมชอบและคล้อยตาม เช่น การฟังกลอน การฟังละคร การฟังนิทาน
5. การฟังเพื่อเกิดการคิดและสรุป เป็นการฟังที่ผู้ฟังนำสิ่งที่ได้ฟังนั้นมาเทียบเคียงกับความรู้ และประสบการณ์เดิมของตน แล้วจึงสรุปให้เป็นความคิดของตน
6. การฟังเพื่อเกิดการคิดสร้างสรรค์ เป็นการฟังที่ผู้ฟัง เมื่อได้ฟังแล้วก็นำสิ่งที่รู้นั้นมาผสมกับความรู้เดิม ทำให้ได้ความคิดใหม่ๆ เกิดขึ้น เช่น การฟังเพลงหรือกลอน ก็คิดแต่งเพลงหรือกลอนในขณะที่ฟังด้วย
7. การฟังเพื่อปฏิบัติตาม เป็นการฟังที่ผู้ฟังตั้งใจฟัง ฟังแล้วทำตามลำดับขั้นตอนและเหตุการณ์อย่างละเอียด เพื่อปฏิบัติจะได้ไม่ผิดพลาด
8. การฟังอย่างพินิจพิเคราะห์ หรือการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นลักษณะการฟังที่ผู้ฟังเข้าใจและสามารถแยกแยะสิ่งที่ได้ฟังว่าอะไรเป็นความคิดเห็นของผู้พูด อะไรเป็นข้อเท็จจริงหรือพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องและอะไรน่าเชื่อถือ เช่น การฟังโฆษณา ฟังการ หาเสียงต่าง ๆ

ดังนั้นจึงสรุปประเภทของการฟังได้คือ ฟังเพื่อความรู้ ฟังเพื่อความบันเทิง ฟังเพื่อความเข้าใจ สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องและการฟังเพื่อแสดงความคิดเห็น

3.4 พัฒนาการด้านการฟัง

เด็กทารกจะเริ่มเรียนรู้ภาษาด้วยการฟังผู้อื่นก่อนแล้วจึงจดจำทำเลียนแบบเป็นภาษาพูดอันเป็นผลทำให้การติดต่อหรือสื่อความหมายกับบุคคลรอบข้างเป็นไปได้มากขึ้นตามลำดับ

นิตยา ประพลติกิจ (2549: 178-179) ได้กล่าวถึงความสามารถทางภาษาด้านการฟังของเด็กในแต่ละช่วงอายุไว้ดังนี้

อายุ 0-2 ปี พยายามเลียนเสียงของเสียงที่ได้ยิน เข้าใจคำและประโยคง่ายๆ ชอบฟังโฆษณาทางโทรทัศน์ และเสียงที่สะกิดใจ ชอบฟังเรื่องสั้น ๆ และเพลงกล่อมเด็ก

อายุ 3 ปี ชอบฟังเสียงต่าง ๆ ที่ได้ยินคุ้นหูอยู่เช่น เสียงสัตว์ ยานพาหนะ เครื่องใช้ในครัว ชอบฟังนิทานที่ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังแบบสองต่อสอง ฟังไม่ได้นาน และฟังอย่างตั้งใจ สามารถเข้าใจภาษาพูดง่ายๆ ของผู้ใหญ่ เช่น อย่า ไม่ การปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ยังไม่สม่ำเสมอ สามารถเชื่อมโยงเสียงกับวัตถุที่ใช้ทำเสียงได้

อายุ 4 ปี ฟังเรื่องได้นานขึ้น อาจเลือกหนังสือให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง สามารถปฏิบัติตามคำสั่งง่าย ๆ ได้ บางครั้งจะแกล้งทำเป็นไม่ได้ยินหรือไม่สนใจคำสั่งหรือเสียงเรียก ชอบฟังเรื่องซ้ำ ๆ และสามารถจำแนกความแตกต่างของเสียงได้

อายุ 5 ปี ตั้งใจฟังนานขึ้น ชอบฟังนิทาน เพลง คำคล้องจอง สามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้มากขึ้น เข้าใจคำพูดข้อความยาวๆ ของผู้ใหญ่

อายุ 6 ปี ชอบฟังเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นสรุปได้ว่าการฟังเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อความหมายในชีวิตประจำวันของคนเรา และการฟังไม่เพียงแต่การได้ยินเสียงเท่านั้น แต่จะต้องฟังอย่างเข้าใจความหมาย และสามารถตีความหมายสิ่งที่รับฟัง สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้รับฟังกับประสบการณ์ จากนั้นก็จะจดจำและสื่อออกมาเป็นภาษาพูด

3.5 แนวทางการส่งเสริมทักษะการฟัง

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2543: 93-94) ได้กล่าวถึงการสอนทักษะการฟังว่า ครูควรเตรียมเรื่องกิจกรรมทักษะการฟังแก่เด็ก ดังนี้

1. ครูต้องพยายามจัดกิจกรรมที่น่าสนใจและน่าสนใจโดยวางแผนการจัดกิจกรรมแต่ละช่วงเวลาตามความสนใจของเด็ก เช่น ความยาวของนิทาน เพลง จัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก และจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการฟัง
2. กระตุ้นให้นักเรียนทราบว่า การฟังเป็นเรื่องจำเป็น
3. การสอนฟังให้เด็ก โดยวิธีการที่ครูพูดให้ชัดแต่เบาพอที่จะให้เด็กสนใจฟัง และควรใช้เวลาเด็กในการรับฟังหรือเตรียมตัวฟังให้มากพอ เพื่อให้เด็กหยุดกิจกรรมอื่น แล้วหันมาฟังครูและที่สำคัญครูควรใช้คำอธิบายง่าย ๆ
4. ครูต้องเป็นผู้ฟังที่ดีโดยทำตัวอย่างให้เด็กเห็นอย่างชัดเจนเช่น การหันหน้าไปทางผู้พูด
5. สร้างบรรยากาศที่ดีสำหรับเด็กและครู
6. ช่วยให้เกิดการพัฒนาการรับรู้เสียง ให้รู้จักแยกเสียงที่ได้ยินในชีวิตประจำวันได้
7. เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้ฟังเรื่องหรือประสบการณ์ที่มีความหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้

สรุปได้ว่า แนวทางในการส่งเสริมการฟัง ผู้ที่เกี่ยวข้องควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและความพร้อมของเด็ก เพื่อที่จะสามารถส่งเสริมความสามารถของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพในวัยที่สูงขึ้นต่อไป

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการพูด

4.1 ความหมายของการพูด

การพูดเป็นพื้นฐานที่จะช่วยพัฒนาเด็กให้พร้อมที่จะเรียนอ่าน เขียนต่อไป เด็กที่มีโอกาสได้พูดบ่อย ๆ ย่อมมีโอกาสฝึกฝนได้ดีกว่า

นิตยา ประพฤติกิจ (2549: 151) ได้กล่าวว่า การพูดเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดสอบความคิดของตนเอง แสดงความรู้สึก เพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาความสามารถด้านการฟัง สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ฝึกฝนการใช้คำและโครงสร้างทางภาษา และให้ความสนุกสนาน ยิ่งเด็กอายุน้อยเท่าไรก็ยิ่งพูดน้อยลงเท่านั้น เพราะเด็ก ๆ จะใช้พลังทางกายเพื่อให้ได้ในสิ่งที่เขาต้องการ เช่น เด็กจะหยิบหรือกระชากของจากผู้อื่น เดินข้าม กัด ข่วน ร้องไห้ หรือตะเบ็งเสียงโดยไม่ใช้คำพูดเหมือนเด็กที่โตแล้ว แต่เมื่อพัฒนาทางด้านวุฒิภาวะแล้ว เด็กจะพัฒนาทางการใช้ภาษา (คำพูด) ด้วย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพูดเป็นการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยใช้น้ำเสียงเพื่อสื่อความหมายไปให้ผู้ฟังหรือเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดหรือความต้องการของตน และสำหรับเด็กปฐมวัย การพูดเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสื่อสาร ความรู้สึกนึกคิด หรือความต้องการของตนให้ผู้อื่นได้ทราบ

4.2 ความสำคัญของการพูด

วรรณิ โสมประยูร (2546: 98) ได้กล่าวว่า การพูดเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากที่สุด เพราะคำพูดเป็นเครื่องมือสื่อความคิดที่รวดเร็ว แพร่หลายได้ผลอย่างยิ่ง นอกจากจะพูดในโอกาสทั่วไปในชีวิตประจำวันแล้ว ยังมีโอกาสอื่น ๆ ที่ต้องพูดอย่างเป็นทางการหรือพูดเชิงวิชาการ ซึ่งเป็นการเผยแพร่ หรือถ่ายทอดความรู้ และความคิดเห็นที่นับว่าสำคัญ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพูดเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญอย่างหนึ่งใช้ในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึคนึกคิด และความคิดเห็น เพื่อให้ผู้อื่นได้รู้และเข้าใจ

4.3 พัฒนาการด้านการพูด

สุภาวดี ศรีวรรณะ (2545: 68 – 70) กล่าวว่า กระบวนการในการพูดประกอบด้วย กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ

1. การออกเสียง
2. การสร้างคำ
3. การสร้างประโยค

ทั้งสามขั้นตอนนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ขั้นตอนใดเป็นไปไม่ได้จะมีผลเสียต่อขั้นตอนอื่น

1. การออกเสียงทำได้โดยการเลียนแบบ เด็กเลียนแบบเสียงคำ และสำเนียงจากบุคคลที่เด็กติดต่อเกี่ยวข้องด้วย เมื่อไม่อยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่มีสำเนียงพูดต่างออกไป เด็กจะเปลี่ยนภาษาพูดไปตามสิ่งแวดล้อมใหม่นั้น เพราะกลไกการออกเสียงและนิสัยการพูดยังไม่ลงรูปแบบแน่นอน เด็กจะพูดได้เหมือนเจ้าของภาษา และจะพูดภาษาด้วยสำเนียงภาษาแม่ของตน

2. การสร้างคำ คือ การเชื่อมโยงกับความหมาย คำหลาย ๆ คำมีเสียงเหมือนกัน แต่ความหมายต่างกัน เช่น สาด สารท ศาสน์ การสร้างจึงยากกว่าการออกเสียง ทั้งการเชื่อมโยงเสียงกับความหมายมีโอกาสผิดได้ง่าย และเด็กอายุเท่ากันทราบศัพท์จำนวนไม่เท่ากัน เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านสติปัญญา อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โอกาสในการเรียนรู้และแรงจูงใจ

3. การสร้างประโยค ระยะแรกเด็กอายุ 12 - 18 เดือน พูดประโยคที่มีคำเพียงคำเดียว ใช้ท่าทางประกอบ เช่น “ขอ” และชี้ไปที่ตุ๊กตา หมายความว่า ขอตุ๊กตาให้หนู เมื่อโตขึ้นเด็กจะพูดประโยคต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เด็กชอบใช้ประโยคคำถามมาก พอเด็กพูดได้ เด็กจะพูดไม่หยุดเหมือนกับตอนที่เด็กเดินได้เด็กจะเดินไม่หยุดเช่นเดียวกัน พัฒนาการทั้งสองอย่างนี้ทำให้เด็กเกิดทักษะและความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กระบวนการพูดของเด็กปฐมวัยประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอนคือ การออกเสียง การสร้างคำ และการสร้างประโยค การจัดกิจกรรมส่งเสริมการพูดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการจะช่วยให้การพัฒนาการพูดเป็นไปอย่างได้ผลดี

4.4 แนวทางการส่งเสริมทักษะการพูด

นงเยาว์ แข่งเพ็ญแขและคณะ (2542: 98-99) ได้ศึกษางานวิจัยของต่างประเทศและสรุปไว้ว่า การใช้สื่อเพื่อกระตุ้นให้เด็กอยากเรียนนั้นมีผลต่อความพร้อมทางภาษาของเด็ก โดยขั้นแรกของการสอน ควรสร้างความมั่นใจให้กับเด็ก ทำให้การเรียนรู้ของเด็กมีอุปสรรคน้อยที่สุด โดยการหาสื่อต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมความสามารถด้านการพูดของเด็ก สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย เช่น การเล่าเรื่องที่เด็กมีประสบการณ์ เรื่องที่ใกล้ตัว การพูดแสดงความรู้สึก และแสดงความคิดเห็น การให้เด็กแสดงออกในโอกาสต่าง ๆ การแสดงละคร การเป็นพิธีกร การร้องเพลง เป็นต้น และโดยธรรมชาติของเด็ก เด็กมีความชอบและสนใจในการร้องเพลงอยู่แล้ว การจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถด้านการพูดของเด็ก โดยการใช้เพลงจึงน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม และสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กมากที่สุดและได้ผลมากที่สุด

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

5.1 ความหมายของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

คำว่า “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” (Children with Special Needs) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีสภาพร่างกาย และสติปัญญาแตกต่างไปจาก เด็กปกติ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นเด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาแตกต่างไปจากเด็กปกติ การให้การศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้จึงควรมีลักษณะแตกต่างไปจากเด็กปกติ ในด้านเนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผล เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กปัญญาเลิศหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความสามารถเฉพาะทาง เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เด็กที่มีความบกพร่องทางภาษา เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม และเด็กที่มีความพิการซ้ำซ้อน (ผดุง อารยะวิญญู. 2542: 1-2)

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีลักษณะทางกายภาพ หรือพฤติกรรม เบี่ยงเบนไปจากสภาพปกติ ทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์หรือสังคม ซึ่งความเบี่ยงเบนนี้รุนแรงถึงขั้นกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการของเด็กได้ (วารี ธีระจิตร. 2545: 3)

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตใจ รวมทั้งเด็กปัญญาเลิศด้วย (สมเกตู อุทโยธา. 2546: 36)

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จนทำให้ไม่สามารถที่จะเรียนประสบความสำเร็จได้เหมือนกับเด็กปกติทั่วไป ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับระดับความสามารถและความต้องการของแต่ละบุคคล โดยมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป

5.2 สาเหตุของความพิการ

สาเหตุของความพิการที่ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ

1. สาเหตุจากพันธุกรรมหรือกรรมพันธุ์

ทางกรรมพันธุ์ โรคทางกรรมพันธุ์บางอย่างมีผลให้เกิดความพิการได้เช่น พ่อแม่บางรายมีอาการไม่สมประกอบ เช่น ตาเหล่ลูกเกิดมามีโอกาสที่จะตาเหล่ได้สูงมากขึ้นเช่นกัน พ่อแม่เป็นโรคบางอย่างซึ่งสาเหตุถ่ายทอดไปยังเด็ก ทำให้เด็กมามีตาที่ไม่สมประกอบ ไม่สามารถมองเห็นได้ สาเหตุนี้อาจเกิดมาจากความปกติของโครโมโซม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของยีนในร่างกายเด็กหรืออาจเกิดมาจากพันธุกรรมในลักษณะเด่น ลักษณะด้อยตามกฎของพันธุกรรม หรือการที่เด็กทารกที่มีอาการหูหนวกของทารกที่มีความพิการสืบพันธุ์จากบิดาหรือมารดาหรือบรรพบุรุษ เช่น พ่อแม่หูหนวก ลูกอาจหูหนวกหรือหลานหูหนวก

นอกจากนี้แล้วความผิดปกติของโครโมโซมซึ่งเป็นแท่งสารพันธุกรรมในคนเราจะมี 46 แท่ง ในหนึ่งเซลล์ หากจำนวนโครโมโซมมากหรือน้อยไป มักจะก่อให้เกิดปัญหา เช่น ภาวะปัญญาอ่อนหรือแท้งบ่อย ๆ หรือเด็กมีความผิดปกติแต่กำเนิด ความผิดปกติของโครโมโซม คือ

กลุ่มอาการดาวน์(Down Syndrome) ที่เกิดจากโครโมโซมคู่ที่ 21 เกินมา 1 แท่ง

ความผิดปกติของยีน เนื่องมาจากการเผาผลาญของสารประเภทต่างๆผิดปกติทำให้มีผลเสียบางอย่างเกิดขึ้นและไม่สามารถกำจัดออกจากร่างกายได้ จึงเป็นพิษต่อสมอง ได้แก่ โรคฟีเคยู (pku) เด็กกลุ่มนี้จะมีสีผมและสีตาอ่อนคล้ายเด็กฝรั่ง พ่อแม่หรือผู้ใกล้ชิด สามารถสังเกตได้เด็กกลุ่มนี้มีไม่มากนักแต่สามารถรับการวินิจฉัยได้ก่อนอายุ 6 สัปดาห์ เด็กกลุ่มนี้จะไม่มีความผิดปกติอ่อนรวมถึงโรคบางอย่างได้รับการถ่ายทอดจากยีน เช่น โรคเลือดไหลไม่หยุด โรคกล้ามเนื้ออ่อนแรงที่เกิดจากมารดาหรือบิดาเป็นพาหะ

2. สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กในระยะต่าง ๆ ดังนี้ ระยะก่อนคลอดหรือระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอด ระยะหลังคลอดหรือระยะพัฒนาการ

ระยะก่อนคลอดหรือระยะตั้งครรภ์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากมารดาแต่งงานหรือมีลูกคนแรกตอนที่มีอายุมาก หมายถึงมารดาที่มีอายุมากกว่า 35 ปี จึงทำให้อัตราเสี่ยงต่อการที่ลูกจะมีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาค่อนข้างสูง ดังนั้นมารดาควรได้รับการตรวจน้ำคร่ำในระยะครรภ์ 3-4 เดือนเพื่อป้องกันการเกิดภาวะบกพร่องทางสติปัญญาแก่ทารกได้ นอกจากนี้ยังมีสาเหตุจากการที่มารดาได้รับอุบัติเหตุ หรือเกิดจากมารดาทำแท้งแล้วไม่ประสบความสำเร็จ มารดาได้รับสารพิษ มารดาได้รับสารอาหารไม่เพียงพอต่อการเจริญวัยของทารก ความเครียดของมารดาในขณะตั้งครรภ์สามารถส่งผ่านถึงพัฒนาการด้านอารมณ์ของทารกได้ และการติดเชื้ออย่างรุนแรง เช่น หัดเยอรมัน โรคซิฟิลิส จะทำให้ทารกเกิดภาวะความบกพร่องทางร่างกายได้ หรือเกิดจากทารกมีพัฒนาการไม่เจริญเติบโตเป็นปกติตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดา

ระยะคลอด โดยทั่วไปมารดาที่มีอายุครรภ์ใกล้ครบกำหนดคลอด แพทย์จะทำการตรวจครรภ์ก่อนคลอดเพื่อป้องกันการคลอดที่ผิดปกติ หากพบความผิดปกติแพทย์จะทำการผ่าตัดเอาทารกออกทางหน้าท้องโดยปกติทารกจะคลอดออกมาในลักษณะเอาหัวออกมาก่อน หากแต่จะมีทารกบางคนคลอดออกมาโดยเอาเท้าออกมาก่อน จึงทำให้ทารกขาดออกซิเจนในขณะคลอดส่งผลทำให้เซลล์สมองบางส่วนตายได้ สาเหตุจากมารดาคลอดลูกยาก เช่น ขณะคลอดทารกติดอยู่ในช่องคลอด ทำให้ทารกขาดออกซิเจน ทำให้เด็กไม่ร้องหลังคลอดหรือมีอาการตัวเขียว หรือเกิดจากการใช้เครื่องมือช่วยคลอดของแพทย์ อาจทำให้สมองบางส่วนของทารกถูกทำลาย

ระยะหลังคลอด ในระยะนี้สาเหตุส่วนมากจะเกิดขึ้นกับเด็กโดยตรง เช่น เด็กเกิดอาการชักในระยะ 48 ชั่วโมงหลังคลอดจะทำให้สมองของเด็กถูกทำลายได้ เด็กได้รับอุบัติเหตุตกจากที่สูงเด็กได้รับสารพิษ เด็กติดเชื้ออย่างรุนแรง หรือเด็กขาดสารอาหารทำให้พัฒนาการด้านร่างกายและสมองไม่เจริญเติบโตเป็นปกติ รวมถึงสภาพการเลี้ยงดูของครอบครัวที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็กได้ (สมเกตุ อุทธโยธา. 2546: 37-38)

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า สาเหตุของความพิการจะมี 2 สาเหตุ คือ พันธุกรรมหรือกรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อม โดยสาเหตุที่เกิดมาจากสิ่งแวดล้อมจะมี 3 ระยะด้วยกัน คือ ระยะก่อนคลอดหรือระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอดและระยะหลังคลอด เพราะฉะนั้นความพิการที่เกิดขึ้นสามารถที่จะป้องกันความพิการได้ โดยการเตรียมความพร้อมก่อนการมีบุตร

5.3 การป้องกันความพิการ

การป้องกันมิให้เด็กมีความพิการนั้น สามารถทำได้ โดยมีแนวทางดังนี้

1. ด้านพันธุกรรม

พ่อแม่ควรให้ความสำคัญในการตรวจร่างกายก่อนมีบุตร เมื่อตรวจพบว่าพ่อแม่มีการสืบทอดโรคต่าง ๆ ทางพันธุกรรมแล้วควรหาคำปรึกษาจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญก่อนมีบุตร และพ่อแม่ที่จะมีบุตรควรมีอายุที่เหมาะสมกับการมีบุตรด้วย

2. ด้านสิ่งแวดล้อม

2.1 คู่สมรส ควรวางแผนครอบครัว เช่น ควรมีลูกในวัยระหว่าง 19-35ปี จำนวน 2-3 คนห่างกันคนละอย่างน้อย 2 ปี ควรพบแพทย์ เพื่อตรวจสุขภาพ ก่อนตั้งครรภ์

2.2 เมื่อแม่มีการตั้งครรภ์ ก่อนคลอดควรไปพบแพทย์ เพื่อตรวจความสมบูรณ์ของเด็กที่อยู่ในครรภ์ รวมถึงตัวของแม่เองที่จะต้องตรวจสุขภาพร่างกายควรระมัดระวังอุบัติเหตุต่างๆที่จะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อเด็กในครรภ์ในระหว่างตั้งครรภ์ตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงต่างๆ เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้า ไม่ชื้อยากินเอง ควรดูแลสุขภาพของตนเองอยู่เสมอว่ามีการติดเชื้อหรืออาการใดๆเกิดขึ้นหรือไม่ที่ส่งผลการคลอด

2.3 ถ้าแม่ที่ตั้งครรภ์ เกิดโรคต่างๆหรือไม่สบาย ควรจะพาไปพบแพทย์ทันทีเมื่อมีอาการพ่อแม่ควรจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กให้มีความปลอดภัย ไม่มีอันตรายจากสิ่งใด เช่น สารเคมี ยาที่มีพิษ อุปกรณ์ที่แหลมคม เป็นต้น

2.4 คลอดในสถานพยาบาล หรือกับแพทย์ผดุงครรภ์ เพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดจากการทำคลอดไม่ถูกวิธี

2.5 เมื่อเด็กโตขึ้นแล้ว ควรดูแลในเรื่องการเล่นสิ่งต่างๆ เพราะเด็กอาจจะได้รับอันตรายจากสิ่งต่างๆ เช่น สารพิษตะกั่ว หรือสารปรอท

2.6 พึงระลึกว่าในการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม อาจส่งผลกระทบต่อเด็กมีพัฒนาการล่าช้า ดังนั้นบิดา มารดาควรเลี้ยงดูให้เหมาะสมอย่างใกล้ชิดเอาใจใส่ให้ความอบอุ่นและชักจูงให้เด็กว่าเริงแจ่มใส พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวมีความสุขแข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ (สมเกตู อุทโยธา. 2546: 39)

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าการป้องกันมิให้เด็กมีความพิการนั้น สามารถป้องกันความพิการที่เกิดจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมได้ โดยพ่อแม่ควรให้ความสำคัญก่อนที่จะมีบุตรและควรมีการวางแผนครอบครัว

5.4 ประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การจำแนกประเภทเด็กที่มีความต้องการพิเศษขึ้นอยู่กับหน่วยงานและแนวคิดในการดำเนินงานขององค์กรนั้น ในประเทศไทย มีหน่วยงานที่จัดจำแนกประเภทโดยยึดถือจากสภาพความพิการ คือ

1. กระทรวงสาธารณสุข โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท

กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกกฎกระทรวง เพื่อกำหนดประเภทความพิการและเกณฑ์การจำแนกประเภทตามข้อกำหนด ในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 โดยมีวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพ แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1.1 คนพิการทางการมองเห็น

1.2 คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย

1.3 คนพิการทางการเคลื่อนไหว

1.4 คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

1.5 คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้

2. กระทรวงศึกษาธิการ ได้แบ่งออกเป็น 9 ประเภท สำหรับเด็กพิการที่ต้องการการศึกษาและ 1 ประเภท สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ได้แก่

2.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

2.2 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

2.3 เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ

2.4 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

2.5 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2.6 เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา

2.7 เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม อารมณ์ สังคม

2.8 เด็กออทิสติก

2.9 เด็กพิการซ้อน

2.10 เด็กปัญญาเลิศ

จะเห็นได้ว่า แต่ละหน่วยงานได้มีการแบ่งประเภทของเด็กพิเศษไว้หลายลักษณะ ทั้งนี้ต่างก็มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเด็กพิเศษด้วยกันทั้งสิ้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะได้แก่ เด็กที่มีขาดความสามารถทางการเรียนและเด็กที่มีความสามารถทางการเรียนซึ่งมีความต้องการทางการศึกษาพิเศษ อย่างไรก็ตาม ประเภทของเด็กพิการอาจแบ่งตามความต้องการทางการศึกษาเป็นเกณฑ์เพื่อความสะดวกในการจัดการศึกษาและการรับบริการ

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น(Children with Visual Impairments) หมายถึง เด็กสูญเสียการเห็นตั้งแต่ ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท

1. ตาบอด (Blindness) หมายถึง เด็กที่สูญเสียการเห็นมากจนต้องใช้อักษรเบรลล์ หรือใช้วิธีการฟังเทปหรือแผ่นเสียงในการเรียนการสอน หรือผลการตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6/60 หรือ 20/200 ลงมาจนตาบอดสนิท (หมายถึง คนตาบอดสามารถมองเห็นวัตถุได้ระยะห่างน้อยกว่า 6 เมตรหรือ 20 ฟุต ในขณะที่คนปกติสามารถมองเห็นวัตถุเดียวกันในระยะ 60 เมตร หรือ 200 ฟุต) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 20 องศา (หมายถึง สามารถมองเห็นได้กว้างน้อยกว่า 20 องศา)

2. เห็นเลือนราง (Low Vision) หมายถึง เด็กที่สูญเสียการเห็นแต่ยังสามารถอ่านตัวอักษรตัวพิมพ์ที่ขยายใหญ่ได้ หรือต้องใช้แว่นขยายอ่าน หากตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับระหว่าง 6/18 หรือ 20/70 ถึง 6/60 หรือ 20/200 หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น มีลักษณะที่สังเกตได้ดังนี้

1. มีผื่นหรือตุ่มบนหนังตาและขอบตา ตาอักเสบ หรือ ผีกู่ยงบ่อยๆ
2. อาการคันตาเรื้อรัง น้ำตาไหลอยู่เสมอ หรือมีอาการตาแดงบ่อยๆ
3. กลอกกลิ้งลูกตาไปมาบ่อยๆ ตาคามีลักษณะผิดปกติ ตาเอียง ตาเข หรือ ตาเหล่
4. สายตาสู้แสงสว่างไม่ได้มักขี้ตาบ่อยๆ และ กะพริบตาบ่อย ๆ จนผิดสังเกต
5. มักมองเห็นภาพซ้อน วิงเวียนศีรษะ มองเห็นไม่ชัดในบางครั้ง
6. เวลามองวัตถุระยะไกลๆต้องขี้ตาหรือทำหน้ามุ่นขมวดคิ้วเวลาเดินต้องมองอย่างระมัดระวัง หรือเดินช้าๆโดยกลัวจะสะดุดสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ขวางหน้า
7. ไม่มีความสนใจดูภาพที่ติดฝาผนัง หรือข้อความที่เขียนบนกระดานดำไม่ชอบทำงานที่ต้องใช้สายตา หยิบวางของผิดที่อยู่เสมอ

8. เวลาเขียนหนังสือมักจะเว้นบรรทัดไม่ถูก หรือเขียนไม่ตรงกับบรรทัดที่ดีไว้

9. อ่านหนังสือได้ระยะเวลานสั้น และ ใบหน้าบูดเบี้ยวเวลาอ่านหนังสือ

10. ปิดตาหรือหลับตาชั่วหนึ่ง เมื่อเวลาอ่านหนังสือหรือดูสิ่งอื่นๆ

11. เวลาอ่านหนังสือมีพฤติกรรม ก้มและเงยตลอดเวลา

12. เวลาอ่านหนังสือมักสับสน เมื่ออ่านตัวหนังสือที่มีลักษณะคล้ายกัน เช่น อ ฮ บ ข

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน(Children with Hearing Impairments) หมายถึง เด็กที่สูญเสีย การได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยถึงระดับหูหนวก อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. หูหนวก (Deaf) หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถรับข้อมูลผ่านทางทางการได้ยิน ไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟังก็ตาม โดยมาตรฐานสากล คนหูหนวก คือ ผู้ที่มีการได้ยินที่ 90 เดซิเบล ขึ้นไป

2. หูตึง (Hard of Hearing) หมายถึง เด็กที่มีการได้ยินเหลืออยู่พอเพียงที่จะรับข้อมูลผ่านการได้ยินไม่ว่าจะใช้เครื่องช่วยฟังหรือไม่ก็ตาม โดยทั่วไปจะใช้เครื่องช่วยฟัง และหากตรวจการได้

ยินจะพบว่ามี การสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล ลงมาจนถึง 26 เดซิเบล

ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน สามารถพิจารณาจากข้อต่อไปี้

1. อายุประมาณ 3 เดือน เมื่อมีเสียงมากระตุ้นเด็กไม่กรอกตาหาเสียง
2. อายุประมาณ 8 เดือน ถึง 1 ปี เมื่อเรียกเบาๆ ไม่หันหาเสียง ไม่ตอบสนองต่อเสียงเขย่าของเล่นหรือเสียงเคาะซ้อนกับแก้ว
3. อายุ 2 ปี ไม่สามารถชี้บอกตามคำสั่งได้ถ้าให้เด็กพูดตามเป็นคำ ถ้าพูดเพียงครั้งเดียวเด็กพูดตามไม่ได้ ไม่สามารถพูดตามเมื่อพูดเป็นพยางค์ ไม่สามารถพูดเป็นวลีสั้นๆ ได้
4. ไม่ตอบสนองต่อเสียงแม้มีเสียงดังๆ มากกระตุ้น เรียกไม่หัน
5. มีประวัติเป็นหวัดบ่อยๆ มีหูอักเสบเรื้อรัง
6. ไม่มีอาการตอบสนองเมื่อเรียกหรือเสียงปรบมือต่างๆ ในระยะห่างประมาณ 3 – 6 ฟุต
7. มักตะแคงหูฟังไม่พูด ชอบใช้ท่าทางในการสื่อความหมาย พูดไม่ชัด เสียงผิดปกติ
8. พูดไม่ถูกหลักไวยากรณ์ พูดมีเสียงแปลก มักเปล่งเสียงสูง พูดด้วยเสียงต่ำหรือด้วยเสียงที่ตั้งเกินความจำเป็นเวลาฟังมักจะมองปากของผู้พูดหรือจ้องหน้าผู้พูด
9. ไม่มีปฏิกิริยาต่อเสียงดัง เสียงพูด เสียงดนตรีหรือมีบ้างบางครั้ง
10. ไม่ชอบร้องเพลง ไม่ชอบฟังนิทาน แต่แสดงการตอบสนองอย่างสม่ำเสมอต่อเสียงดังในระดับที่เด็กได้ยิน มักทำหน้าที่เมื่อมีการพูดด้วย

11. ซน ไม่มีสมาธิ ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้ อาจมีปัญหาทางอารมณ์และสังคมร่วมด้วย

12. ไม่ตอบคำถาม

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Children with Intellectual Disabilities) หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการช้ากว่าคนปกติทั่วไป เมื่อวัดสติปัญญา โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้ว มีสติปัญญาต่ำกว่าคนปกติ และความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่ำกว่าเกณฑ์ปกติอย่างน้อย 2 ทักษะหรือมากกว่า เช่น ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะทางสังคม ทักษะการใช้สาธารณสมบัติ การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตในบ้าน การควบคุมตนเอง สุขอนามัย และความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่างและการทำงาน ซึ่งลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญา จะแสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี อาจแบ่งความบกพร่องของสติปัญญา

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีลักษณะที่สังเกตได้ ดังนี้

1. มีความรู้ด้านคำศัพท์ในวงจำกัด
2. มีพัฒนาการช้า
3. ไม่ค่อยมีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งที่อยู่รอบตัว
4. เคลื่อนไหวช้า รุ่มง่าม

5. มีช่วงความสนใจสั้น ไม่มีสมาธิในการเรียนและการทำงาน
6. ไม่เข้าใจบทเรียนต้องสอนซ้ำแล้วซ้ำอีก
7. ชอบเล่นกับเด็กที่มีอายุน้อยกว่า
8. ตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ช้า และในลักษณะที่ไม่เหมาะสม
9. มีอารมณ์โกรธ ฉุนเฉียวบ่อย ๆ สับสนง่าย
10. มักปฏิบัติตามคำสั่งไม่ค่อยได้ สรุปรวมไม่ค่อยได้
11. ชอบลอกเลียนแบบ ไม่ใช้ความคิดของตนเอง และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมตลอดเวลา ชอบทำอะไรซ้ำ ๆ

เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ

เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ (Children with Physical Disabilities/Health Impairments) หมายถึง เด็กที่มีอวัยวะไม่สมบูรณ์ อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนขาดหายไป กระดูกและกล้ามเนื้อพิการ เจ็บป่วยเรื้อรังรุนแรง มีความพิการของระบบประสาท มีความลำบากในการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาในสภาพปกติ ทั้งนี้ไม่รวมถึงคนที่มีความบกพร่องทางประสาทสัมผัส ได้แก่ ตาบอด หูหนวก อาจแบ่งได้เป็นประเภท ดังนี้

1. ซีพี หรือ ซีรีบรัล พัลซี (Cerebral Palsy) หมายถึง การเป็นอัมพาตเนื่องจากระบบประสาทสมองพิการ ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มอาการผิดปกติ เช่น การเคลื่อนไหว การพูดการฟังผิดปกติ พัฒนาการล่าช้า ความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กซีพีที่พบส่วนใหญ่มี 4 ประเภทคือ
 - ก. อัมพาตเกร็ง (Spastic) ของแขนขาหรือครึ่งซีก
 - ข. อัมพาตของลีลาการเคลื่อนไหวผิดปกติ (Athetoid) จะควบคุมการเคลื่อนไหวและบังคับให้ไปในทิศทางที่ต้องการไม่ได้
 - ค. อัมพาตสูญเสียการทรงตัว (Ataxic) การประสานงานของอวัยวะไม่ดี
 - ง. อัมพาตตึงแข็ง (Rigid) การเคลื่อนไหวแข็ง ช้า ร่างกายมีอาการสั่น กระตุกอย่างบังคับไม่ได้

2. มัสคิวลาร์ ดิสโทรฟี (Muscular Dystrophy) เกิดจากสมองประสาทส่วนนั้นเสื่อมสลายตัวโดยไม่ทราบสาเหตุ กล้ามเนื้อและแขนขาจะค่อย ๆ อ่อนกำลัง เด็กจะเดินหกล้มบ่อย เดินเขย่งปลายเท้า ขาไม่มีแรง ต้องใช้เท้าโต๊ะหรือเก้าอี้เพื่อลุกยืนขึ้น อาการอาจเลวลง ช้าหรือเร็วตามสภาพของเซลล์กล้ามเนื้อที่เสื่อมสมรรถภาพ ต่อมาจะเดินไม่ได้ นั่งไม่ได้ ท้ายสุดต้องนอนอยู่กับที่ จะมีความพิการซ่อนในระยะเวลาหลัง คือความจำเลวลง สติปัญญาเสื่อม

3. โรคทางระบบกระดูกกล้ามเนื้อ (Orthopedic) ที่พบบ่อยได้แก่
 - ก. พิการแต่กำเนิด เช่น เท้าแป (Club foot) กระดูกข้อสะโพกเคลื่อน อัมพาตครึ่งท่อน เนื่องจากกระดูกไขสันหลังส่วนล่างไม่ติด สไปนา เบฟิิดา (Spina Bifida) ทำให้เกิดความพิการ

ทาง ไช้สันหลังส่วนศีรษะนั้น ๆ จึงสูญเสียความรู้สึกเจ็บปวด กลั้นอุจจาระ ปัสสาวะไม่ได้ อาจมีน้ำคั่งในสมอง และกระดูกเท้าพิการ เช่น เท้าแป เด็กประเภทนี้จะยืนเดิน โดยการใช้กายอุปกรณ์เสริม

ข. พิกการด้วยโรคติดเชื้อ (Infection) เช่น วัณโรคกระดูกหลังโกง กระดูกผุ เป็นแผลเรื้อรังมีหนอง เศษกระดูกผุ ทำให้กระดูกส่วนนั้นพิการ เช่น ขาสั้นเพราะการเจริญทางกระดูกขาดหยุดชะงัก

ค. กระดูกหัก ข้อเคลื่อน ข้ออักเสบ มีความพิการเนื่องจากไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้องหรือทันที่ที่ภายหลังได้รับบาดเจ็บ

4. โปลิโอ (Poliomyelitis) อัมพาตชนิดกล้ามเนื้ออ่อนแรง ไม่มีกำลังในการเคลื่อนไหวต่อมาทำให้มีอาการกล้ามเนื้อลีบเล็ก แต่ไม่มีผลกระทบต่อระดับสติปัญญา เพียงพิการแขนขาเดินไม่ได้ หรืออาจปรับสภาพให้ยืนได้ ด้วยกายอุปกรณ์เสริม

5. แขนขาด้วนแต่กำเนิด (Limb Deficiency) รวมทั้งเด็กที่เกิดมาด้วยลักษณะของอวัยวะที่มีความเจริญเติบโตผิดปกติ เช่น นิ้วมือนติดกัน มีแต่แขนท่อนบนต่อกับนิ้วมือ ไม่มีข้อศอก ข้อมือ เป็นต้น เด็กที่แขนขาด้วนเนื่องจากอุบัติเหตุ ภัยอันตราย

6. โรคกระดูกอ่อน (Osteogenesis Imperfecta) เด็กไม่เจริญเติบโตสมวัย ตัวเตี้ย มีลักษณะข้อกระดูกผิดปกติ กระดูกยาวบิดเบี้ยวเห็นได้ชัดเจนจากกระดูกหน้าแข้ง

7. โรคลมชัก (Epilepsy) เป็นลักษณะอาการที่เนื่องมาจากความผิดปกติของระบบสมองที่พบบ่อย มี 3 ประเภท คือ

ก. ลมบ้าหมู (Grand mal) เป็นชนิดรุนแรง เมื่อเป็นหมดสติและความรู้สึกในขณะชักกล้ามเนื้อเกร็ง หรือแขนขากระตุก กัดฟัน กัดลิ้น อาจชักเป็นระยะสั้น หรือนานหลายนาที ครั้งเดียวหรือหลายครั้งติดต่อกัน ภายหลังการชักเด็กซึม อ่อนเพลีย หรือหลับ และจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชักไม่ได้

ข. พิพิต มอล (Petit mal) เป็นอาการชักชั่วระยะเวลาสั้นๆ 5-10 วินาที พบมากในเด็กวัยเรียน ขณะมีอาการ เด็กจะหยุดชักในท่าก่อนชัก นิ่งเฉย หลังจากนั้นก็จะเรียนหนังสือ หรือทำกิจกรรมต่อไปเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

ค. พาร์เซียมล คอมเพลกซ์ (Partial complex) หรือ ไฮโคมอเตอร์ (Psychomotor) หรือ เทมโปรัลโลบ (Temporal lobe) เกิดอาการเป็นระยะๆ ตั้งแต่ไม่กี่วินาที จนถึงหลาย ๆ ชั่วโมง ระหว่างมีอาการอาจกัดริมฝีปาก ทำท่าทางบางอย่างคล้ายไม่ตั้งใจ ไม่รู้สึก ถูตามแขนขา เดิน บางคนอาจเกิดความโกรธหรือโมโห หลังชักอาจจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้และต้องการนอนพัก

8. โรคระบบทางเดินหายใจ โดยมีอาการเรื้อรังของโรคปอด (Asthma) เช่น หอบหืด วัณโรค ปอดบวม ที่มีอาการรุนแรงที่เป็นระยะยาวจนเกิดโรคแทรกซ้อน ปอดแฟบ

9. โรคเบาหวานในเด็ก เกิดจากร่างกายไม่สามารถใช้กลูโคสได้อย่างปกติเพราะขาดอินซูลิน

10. โรคข้ออักเสบรูมาตอย มีอาการปวดตามข้อเข่า ข้อศอก ข้อนิ้วมือ

11. โรคคีริชเชโต เนื่องจากน้ำคั่งในช่องสมอง ส่วนมากเป็นแต่กำเนิด ถ้าได้รับการวินิจฉัยโรคเร็วและรับการรักษาอย่างถูกต้อง สภาพความพิการจะไม่รุนแรง เด็กสามารถปรับสภาพได้ แต่ถ้าไม่ได้รับการรักษาจะมีอาการอัมพาตของแขนขา สติปัญญาบกพร่อง หรือมีอาการชักบ่อย ๆ

12. โรคหัวใจ (Cardiac Conditions) ส่วนมากเป็นตั้งแต่กำเนิด เด็กจะตัวเล็ก เติบโตไม่สมอายุ ซีดซีขาว เหนื่อย หอบง่าย อ่อนเพลีย ไม่มีแข็งแรงตั้งแต่กำเนิด ที่มีอาการมาก ปากเขียว เล็บมือ เล็บเท้าเขียว

13. โรคมะเร็ง (Cancer) ส่วนมากเป็นมะเร็งเม็ดโลหิต และเนื้องอกในดวงตา สมอง กระดูก และไต

14. บาดเจ็บแล้วเลือดไหลไม่หยุด (Hemophilia)

เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ สามารถสังเกตได้ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. ลำตัวไม่ตรง เท้าข้อม คด ผิดปกติ
2. หลังโก่ง เดินไม่ได้ เดินไม่ตรง เดินลำบาก เดินโดยใช้ไม้ค้ำ หรือสายรัดเท้า
3. เท้าโตหรือเล็กกว่าปกติ กล้ามเนื้อแขนขาไม่มีแรง
4. แสดงอาการเจ็บปวด ขณะเดินหรือออกกำลังกาย
5. กระดูก ข้อต่อ และกล้ามเนื้อมีลักษณะผิดปกติดูเห็นได้ชัดเมื่อมองดูจากภายนอก
6. มีท่าทางเหนื่อยง่าย ไม่กระฉับกระเฉง เฉื่อยชา
7. มีท่าทางกระสับกระส่ายอย่างเห็นได้ชัด
8. มีขนาดและส่วนสูงแตกต่างไปจากเด็กอื่นมาก
9. หน้าแดงบ่อย คล้ายคนช้ำ สีแดงเรื่อๆ จะปรากฏที่แก้ม ริมฝีปาก และเล็บมือ
10. เป็นหวัดบ่อย ๆ หกล้มบ่อย

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Children with Learning Disabilities) หรือ LD หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างในกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความเข้าใจหรือการใช้ภาษา อาจเป็นภาษาพูดและ/หรือ ภาษาเขียน ซึ่งจะมีผลทำให้มีปัญหาในการฟัง การพูด การคิด การอ่าน การเขียน การสะกด หรือการคิดคำนวณ รวมทั้งสภาพความบกพร่องในการรับรู้ สมองได้รับบาดเจ็บ การปฏิบัติงานของสมองสูญเสียไป ซึ่งทำให้มีปัญหาในการอ่านและปัญหาในการเข้าใจภาษา ทั้งนี้ ไม่รวมคนที่มีปัญหาทางการเรียนเนื่องจากสภาพบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว ปัญญาอ่อน ปัญหาทางอารมณ์ หรือความด้อยโอกาสเนื่องจากสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมหรือเศรษฐกิจ

ลักษณะที่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้แสดงออกมีดังต่อไปนี้

1. แยกความแตกต่างของขนาดและรูปร่างไม่ได้จำตัวเลขไม่ได้นับเลขไม่ได้ใช้เครื่องหมายบวก ลบ คูณ หาร ไม่ได้เมื่อเรียนแล้วคำนวณผิด แม้จะใช้เครื่องหมายถูก มีปัญหาในการเรียนคณิตศาสตร์
2. ปฏิบัติตามคำสั่งไม่ได้ เพราะไม่เข้าใจคำสั่งไม่ตั้งใจฟังครูจำสิ่งที่ครูพูดไม่ได้เล่าเรื่อง/ลำดับเหตุการณ์ไม่ได้
3. มีปัญหาด้านการอ่าน เช่น อ่านข้ามบรรทัด อ่านไม่ออก อ่านไม่ชัดเจน ไม่เข้าใจความหมายของ สิ่งที่อ่าน เข้าใจคำศัพท์น้อยมาก
4. มีปัญหาด้านการเขียน เช่น เขียนหนังสือไม่เป็นตัว จำตัวอักษรไม่ได้ สะกดคำไม่ได้เขียนบรรยายภาพไม่ได้เลย
5. สับสนเรื่องเวลากะ ขนาดไม่ได้ ไม่เข้าใจเกี่ยวกับระยะทาง เรียงลำดับมากน้อยไม่ได้ เรียงลำดับเหตุการณ์ไม่ได้ สับสนเรื่องซ้าย-ขวา หรือบน-ล่าง มองเห็นภาพแต่บอกความแตกต่างของภาพไม่ได้
6. จำสิ่งที่เห็นไม่ได้ จำสิ่งที่ได้ยินไม่ได้ และแยกเสียงไม่ได้
7. เคลื่อนไหวซ้ำผิดปกติ เดินงุ่มง่ามหกล้มบ่อย กระโดดสองเท้าพร้อมกันไม่ได้ มีปัญหาในการทรงตัวขณะเดิน
8. หยิบจับสิ่งของไม่ค่อยได้จึงทำของหลุดมือบ่อย ซุ่มซำมเคลื่อนไหวเร็วอยู่ตลอดเวลา (เร็วผิดปกติ)
9. อยู่นิ่งเฉยไม่ได้ รับลูกบอลไม่ได้ ตีกระดุมไม่ได้
10. เอาแต่ใจตนเองไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน เพื่อนไม่ชอบ ไม่อยากให้เข้ากลุ่ม
11. ช่วงความสนใจสั้นมาก (ไม่เกิน 1 นาที) แต่งตัวไม่เรียบร้อยเป็นประจำ ทำงานสกปรกไม่เป็นระเบียบ ชอบหลบหน้าไม่ค่อยมีเพื่อน หวงของ ไม่แบ่งปัน ขาดความรับผิดชอบเสียงงาน มักทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่สำเร็จ ส่งงานไม่ตรงเวลา

เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา

เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา(Children with Speech and Language Disorder) หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องในเรื่องของการออกเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็ว และจังหวะการพูดผิดปกติ หรือเด็กที่มีความบกพร่องในเรื่องความเข้าใจและหรือการใช้ภาษาพูด การเขียน และหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบของภาษา เนื้อหาของภาษาและหน้าที่ของภาษา

ความบกพร่องอาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. ความผิดปกติด้านการออกเสียง (Disorder of Articulation เช่น
 - 1.1 ออกเสียงเพี้ยนไปจากมาตรฐานของภาษาเดิม เช่น พูดเสียงขึ้นจมูกเนื่องจากอิทธิพลของภาษาถิ่น
 - 1.2 เพิ่มหน่วยเสียงเข้าไปในคำโดยไม่จำเป็น
 - 1.3 เอาเสียงหนึ่งมาแทนอีกเสียงหนึ่ง เช่น กวาด เป็น ผาด
 2. ความผิดปกติด้านจังหวะเวลาการพูด (Disorders of Time) ได้แก่ การพูดเร็ว พูดติดอ่าง
 3. ความผิดปกติด้านเสียง (Voice Disorders) ได้แก่
 - 3.1 ระดับเสียง เช่น การพูดเสียงสูงเกินไป ต่ำเกินไป หรือพูดระดับเสียงเดียวกันหมด
 - 3.2 ความดัง เช่น พูดเสียงดังมาก หรือเบาจนเกินไป
 - 3.3 คุณภาพของเสียง เช่น พูดเสียงแตกพร่า เสียงแหบ เสียงหอบ เสียงขึ้นจมูก เสียงแปร่ง
- ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา แสดงออกมีลักษณะดังนี้
1. พูดไม่ถูกตามลำดับขั้นตอน ไม่เป็นไปตามโครงสร้างของภาษา
 2. การเว้นวรรคตอนไม่ถูกต้อง
 3. อัตราการพูดเร็วหรือช้าเกินไป
 4. พูดตะกุกตะกัก พูดซ้ำๆพูดวกวนทำให้ผู้ฟังจับใจความไม่ได้ หรือใช้คำที่ไม่จำเป็นมากเกินไป พูดติดอ่าง
 5. เสียงบางส่วน of คำขาดหายไป เช่น “ความ” เป็น “ควม” “วิทยาลัย” เป็น “วิทลัย” “คล้าย” เป็น “คาลัย”
 6. ออกเสียงของตัวอื่นแทนตัวที่ถูกต้อง เช่น “กิน” เป็น “จิ้น” “กวาด” เป็น “ผาด” “ลา” เป็น “งา” “ฟัง” เป็น “ฟ้ง”
 7. เพิ่มเสียงที่ไม่ใช่เสียงที่ถูกต้องลงไปด้วย เช่น “หกล้ม” เป็น “หก-กะ-ล้ม” “สำคัญ” เป็น “สำ-มะ-คัน” และการพูดไม่ชัด

เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม อารมณ์ สังคม

เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม อารมณ์ สังคม (Children with Behavioral Emotional and Social disorder) หมายถึง เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติอย่างมาก และพฤติกรรมเบี่ยงเบนนี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและผู้อื่น เป็นผลมาจากความขัดแย้งของเด็กกับสภาพแวดล้อม หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก ซึ่งทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ ขาดสัมพันธ์กับเพื่อนหรือผู้เกี่ยวข้อง มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในวัยเดียวกัน มีความเก็บกดทางอารมณ์โดยแสดงออกทางร่างกาย และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ไม่เป็นที่

ยอมรับทางสังคมหรือวัฒนธรรม

ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม อารมณ์ สังคม แสดงออกมีดังต่อไปนี้

1. การก้าวร้าว (Aggression) ความคับข้องใจ ก้าวร้าว จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นถูกขัดขวาง ทำให้เกิดความวิตกกังวล คับข้องใจ ตลอดจนการโกรธจนทำให้เกิดการอยากต่อสู้และแสดงการก้าวร้าวออกมา เช่น ทำลายของ

2. การถอยหนี (Regression) การขึงคับใจอาจทำให้เกิดพฤติกรรมถอยหนี เป็นการหันกลับไปแสดงพฤติกรรมแบบเด็ก ๆ เช่น แกล้งพูดไม่ชัด ร้องไห้ เล่นแบบไร้ความหมาย

3. การปล่อยตัว (Resignation) การปล่อยตัวเป็นลักษณะหนึ่งของปฏิกิริยาที่แสดงออกเมื่อเกิดความคับข้องใจ พฤติกรรมที่มีปัญหาในลักษณะนี้คล้ายกับการขาดแรงจูงใจ เป็นพฤติกรรมที่ต้องการหลบหนีจากการตกอยู่ในภาวะของความคับข้องใจ จะพบกับความยุ่งยากและการเรียนรู้

4. การฝันกลางวันและการฟุ้งซ่าน (Day Dreaming & Fantasy) การฝันกลางวันช่วยให้เด็กได้คิดถึงสิ่งที่เขาต้องการโดยการคิดสร้างวิมานในอากาศ แม้จะเป็นเรื่องไม่จริงก็ตาม แต่ก็ช่วยให้เด็กเกิดความพอใจ โดยเฉพาะเด็กที่มีเวลาร่างมาก ๆ

5. เกเร (Delinquency) เช่น ลักขโมย เกะกะระรานผู้อื่น พุดจาหยาบคายทำตัวให้เด่นในทางผิด ๆ เช่น การต่อต้านกฎหรือข้อห้ามต่างๆ ของสังคม ขาดความเป็นระเบียบ ชอบหนีเรียน ประพฤติตนไปในทางเสียหาย เช่น เล่นการพนัน ตัดยาเสพติด ตลอดจนการทำผิดกฎหมาย เป็นต้น

6. การเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ (Hyperactivity) หมายถึง การไม่อยู่นิ่ง เคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา โดยปราศจากจุดหมายและไม่ได้รับอนุญาตจากครู เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมมีพฤติกรรมในลักษณะนี้ นอกจากนี้ยังมีความสนใจสั้น สนใจบทเรียนได้ไม่นาน ขาดสมาธิในการเรียน หันเหความสนใจไปสู่สิ่งอื่น ได้ง่าย

เด็กออทิสติก

เด็กออทิสติก(Children with Autism) หมายถึง เด็กที่ความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษาและการสื่อความหมาย พฤติกรรมอารมณ์ และจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากการทำงานในหน้าที่บางส่วนของสมองที่ผิดปกติไป และความผิดปกตินี้พบได้ก่อนวัย 30 เดือน

ลักษณะของเด็กออทิสติก แสดงออกมีดังต่อไปนี้

1. มีความบกพร่องทางปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ไม่มองสบตาบุคคลอื่น ไม่มีการแสดงออกทางสีหน้า กิริยาหรือท่าทาง เล่นกับเพื่อนไม่เป็น ไม่สนใจที่จะทำงานร่วมกับใคร

2. มีความบกพร่องด้านการสื่อสาร ทั้งด้านการใช้ภาษาพูด ความเข้าใจภาษา การแสดงกิริยาสื่อความหมาย ซึ่งมีความบกพร่องหลายระดับตั้งแต่ไม่สามารถพูดจาสื่อความหมายได้เลย มีการใช้สรรพนามสลับที่ ระดับเสียงพูดอาจมีความผิดปกติ บางคนเพ้อเจ้อเรื่อยเปื่อย

3. มีความบกพร่องด้านพฤติกรรมและอารมณ์ บางคนมีพฤติกรรมซ้ำๆ ผิดปกติ เช่น

เล่นมือ โบกมือไปมา หรือหมุนตัวไปรอบๆ เดินเขย่งปลายเท้า ท่าทางเดินงุ่มง่าม ยึดติดไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง การแสดงออกทางอารมณ์ไม่เหมาะสมกับวัย บางคนร้องไห้หรือหัวเราะโดยไม่มีเหตุผล บางคนมีอาการก้าวร้าวรุนแรง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม

4. มีความบกพร่องด้านการรับรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าคือการรับรู้ทางการเห็น การตอบสนองต่อการฟัง การสัมผัส การรับกลิ่นและรสมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล บางคนชอบมองแสง บางคนตอบสนองต่อเสียงผิดปกติ รับเสียงบางเสียงไม่ได้ ด้านการสัมผัสกลิ่นและรส บางคนตอบสนองช้าหรือไวหรือแปลกกว่าปกติ เช่น ตมของเล่น

5. มีความบกพร่องด้านการใช้วิญะต่างๆ อย่างประสานสัมพันธ์ การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย รวมถึงการประสานสัมพันธ์ของกลไกกล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็กมีความบกพร่อง บางคนเคลื่อนไหวงุ่มง่ามผิดปกติ ไม่คล่องแคล่ว ท่าทางเดินหรือวิ่งแปลกๆ การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กในการหยิบจับไม่ประสานกัน

6. มีความบกพร่องด้านการจินตนาการ ไม่สามารถแยกเรื่องจริงเรื่องสมมุติหรือประยุกต์วิธีการจากเหตุการณ์หนึ่งไปยังอีกเหตุการณ์ได้ เข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ยาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียน

7. มีความบกพร่องด้านสมาธิ มีความสนใจที่สั้น วอกแวกง่าย

เด็กพิการซ้อน

เด็กพิการซ้อน (Children with Multiple Disabilities) หมายถึง เด็กที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่สูญเสียการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและการเห็น เป็นต้น

ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องซ้อน แสดงออกมีดังต่อไปนี้

เด็กที่มีความบกพร่องซ้อนจำนวนมากมีระดับความบกพร่องอยู่ในขั้นรุนแรง ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีปัญหาในการช่วยตัวเอง เด็กที่มีความบกพร่องในขั้นรุนแรงมักมีปัญหาในการช่วยตัวเอง กล่าวคือไม่สามารถช่วยตัวเองในชีวิตประจำวันได้หรือช่วยได้แต่ไม่ดี เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การขับถ่ายอย่างถูกต้อง การควบคุมปัสสาวะ เป็นต้น

2. การสื่อสาร เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของเด็กที่มีความบกพร่องขั้นรุนแรง กล่าวคือ เด็กเหล่านี้ไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ เช่น ไม่สามารถบอกความต้องการของตนเองได้ ไม่เข้าใจเมื่อผู้อื่นต้องการสื่อสารด้วย ไม่สามารถใช้ท่าทางประกอบความพยายามในการสื่อสาร

3. มีปัญหาในการเคลื่อนไหว เด็กบางคนไม่สามารถเดินหรือวิ่งได้ด้วยตนเอง หลายคนมีปัญหาในการใช้มือหยิบจับสิ่งของต่างๆ หากไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างถูกวิธีเมื่ออายุยังน้อยแล้ว เด็กเหล่านี้อาจจำเป็นต้องนอนอยู่บนเตียงตลอดชีวิต

4. มีปัญหาทางพฤติกรรม พฤติกรรมบางอย่างที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมที่ไร้ความหมายและเป็นพฤติกรรมซ้ำๆในลักษณะเดิม เช่น การโยกตัวไปมา การกางนิ้วมือแล้วเคลื่อนที่ไปมาใกล้ๆใบหน้า การบิดตัวไปมา เด็กบางคนอาจมีพฤติกรรมในการกระตุ้นตนเอง เช่น การกัดฟัน การลูบไล้ตามร่างกายตนเอง บางคนมีพฤติกรรมในการทำร้ายตนเอง เช่น การโขกศีรษะตนเอง การดึงผมตนเอง การชกต้อย ข่วนหรือกัดตนเอง เป็นต้น

5. มีปัญหาทางสังคม เด็กมีปัญหาในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น บางคนอาจไม่แสดงปฏิกิริยาใดๆ ต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว ไม่ยินดียินร้ายกับสิ่งแวดล้อม ไม่มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นอันตราย ไม่สนใจและไม่เอาใจใส่ต่อสิ่งใด (ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์. 2558: 11 -32)

ในเด็กที่มีความบกพร่องซ้อน 1 คน ไม่ได้หมายความว่าจะมีลักษณะทุกข้อที่กล่าวข้างต้นบางคนอาจมีเพียง 2-3 ลักษณะ ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรง

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทต่างๆ นั้น อาจสรุปได้ว่า เด็กแต่ละประเภทยังมีลักษณะของความบกพร่องที่แตกต่างกัน โดยมีสภาพความพิการที่เป็นข้อจำกัดทำให้เด็กขาดโอกาสในการเรียนรู้เหมือนเด็กปกติทั่วไป การที่จะจัดบริการช่วยเหลือหากได้รู้ถึงลักษณะของเด็กพิเศษแล้ว ก็ย่อมทำให้ทราบว่าเด็กนั้น เป็นอย่างไร เพื่อจะได้เตรียมวางแผนช่วยเหลือได้ถูกต้องมากขึ้น

5.5 ความต้องการพื้นฐานและความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละประเภท

ความต้องการพื้นฐานทั่วไป

ในการศึกษาความต้องการพื้นฐานนั้นตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) นั้น สามารถอธิบายได้ว่าความต้องการแบ่งออกเป็น 5 ชนิดซึ่งเรียงเป็นลำดับขั้นแต่ละขั้นนั้นเรียงจากความต้องการจากขั้นต่ำหรือขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นสูงสุดนั้น เริ่มจากความต้องการต่างๆ ดังนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2541: 160-162)

ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศและการพักผ่อน เป็นต้น ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับมีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางสรีระอยู่เสมอจะขาดเสียไม่ได้ ถ้าอยู่ในสภาพที่ขาดจะกระตุ้นให้ตนมีกิจกรรม ขวนขวายที่จะสนองความต้องการ

ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety Needs) หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นอิสระจากความกลัว ขู่มขู่ จากผู้อื่น

และสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มกัน ความต้องการประเภทนี้เริ่มตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งวัยชรา ความต้องการที่จะมีงานทำเป็นหลักแหล่ง ก็เป็นความต้องการเพื่อสวัสดิภาพของผู้ใหญ่อย่างหนึ่ง

ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and Belonging Needs)

มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ ทราบว่าทุกคนยอมรับตนเป็นสมาชิกคนที่รู้สึกว่าจะหาไม่มีเพื่อน มีชีวิตไม่สมบูรณ์ เป็นผู้ที่จะต้องซ่อมความต้องการประเภทนี้ คนที่รู้สึกว่าตนเป็นที่รักและยอมรับของหมู่จะเป็นผู้ที่สมปรารถนาในความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่

ความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่า (Esteem Needs)

ความต้องการที่จะรู้สึกว่ามีค่า (Esteem Needs) ความต้องการประเภทนี้ประกอบด้วยความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น ผู้ที่มีความสมปรารถนาในความต้องการนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง เป็นคนมีประโยชน์และมีค่าตรงข้ามกับผู้ที่ขาดความต้องการประเภทนี้ จะรู้สึกว่าตนไม่มีความสามารถและมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย

ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาตามศักยภาพของตน

(Need for Self Actualization) เป็นความต้องการที่จะรู้จักตนเองที่แท้จริง ยอมรับทั้งส่วนดีส่วนเสียของตน ที่สำคัญคือ การมีสติที่จะยอมรับว่าตนใช้กลไกในป้องกันตนในการปรับตัวและพยายามที่จะเลิกใช้เปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองเต็มตามที่ตามศักยภาพของตนของตน เพราะมีน้อยคนที่จะได้ขึ้นนี้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากความต้องการพื้นฐาน 4 ประเภทแรก จำเป็นสำหรับความต้องการที่จะพัฒนาตนตามศักยภาพของตน การช่วยนักเรียนให้สมปรารถนาในความต้องการทั้ง 4 ประเภท ตามลำดับขั้น คือความต้องการทางสรีระ ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ และความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่าและเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้อื่น จึงเป็นหลักการพื้นฐานของหลักการสอนและวิธีสอนตามทัศนะของนักจิตวิทยา

ความต้องการพื้นฐานของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษนี้ก็เป็มนุษย์เฉกเช่นกับเด็กปกติอื่น ๆ ซึ่งย่อมต้องการมีความต้องการไม่แตกต่างกัน ดังนั้นความต้องการพื้นฐานที่เด็กควรจะได้รับ ก็ควรจะเป็นความต้องการที่นอกจากจะสนองต่อความต้องการทางด้านปัจจัยสี่แล้ว ยังต้องการการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มนับตั้งแต่ ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ อาจกล่าวได้ว่า ความต้องการที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้สึกว่าตนเป็นคนมีค่า มีความหมาย แต่ความต้องการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะประสบความสำเร็จสมหวังตามขีดขั้นแห่งความต้องการเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับสังคครอบตัวของเด็กนั้นว่า จะยอมรับและให้โอกาสแก่เด็กได้แสดงความสามารถที่จะปีนบันไดให้ถึงความต้องการแต่ละขีดขั้นเพียงใด

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2532:23) ทั้งนี้ แม้ว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ทุกคน แต่ก็ควรได้รับโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนาความต้องการให้ไปให้สูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

ภาพที่ 2.1 ความต้องการพื้นฐานตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow)

ที่มา: สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2541: 160)

ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท

ในการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานดังได้กล่าวมาแล้วนั้น การคำนึงถึงการตอบสนองหรือการพิจารณาความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ นับเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถจัดบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มให้ตรงกับความต้องการและประสบผลสำเร็จ

1. ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

เนื่องจากสภาพความบกพร่องของเด็กประเภทนี้ ทำให้เด็กขาดทักษะในการที่จะดำรงชีวิตได้อย่างเป็นอิสระ ตลอดจนสภาพการเรียนการสอนที่เด็กไม่สามารถอ่านหนังสือด้วยสายตาเหมือนเด็กปกติ และการเคลื่อนที่ไปตามที่ต่าง ๆ นั้นนับเป็นสภาพที่เป็นอุปสรรคของเด็กประเภทนี้มาก ดังนั้น อาจแบ่งความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้ ดังนี้

1.1 วัสดุอุปกรณ์

- 1.1.1 แว่นตาที่เหมาะสมกับสายตา
- 1.1.2 เครื่องอ่านหนังสือ
- 1.1.3 แผ่นและดินสอสำหรับเขียน (Slate and Stylus) หรือเครื่องพิมพ์ดีดอักษรเบรลล์
- 1.1.4 เครื่องมือเรขาคณิต
- 1.1.5 กระดาษกราฟ
- 1.1.6 ลูกคิดสำหรับใช้ในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์
- 1.1.7 เครื่องบันทึกเสียง
- 1.1.8 ไม้เท้า เพื่อช่วยในการเดินทางได้อย่างอิสระ

1.2 บริการพิเศษ

- 1.2.1 บริการฝึกสอนความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (Orientation and Mobility) เพื่อเป็นการฝึกประสาทสัมผัสที่เหลือให้ใช้ประโยชน์สูงสุด
- 1.2.2 การสอนอักษรเบรลล์ สำหรับเด็กที่ตาบอดและ การใช้อักษรตัวใหญ่สำหรับเด็กที่เห็นเลือนราง
- 1.2.3 การสอนซ่อมเสริม
- 1.2.4 บริการทางการแพทย์ เช่น การศัลยกรรมเพื่อแก้ไขสภาพความพิการของดวงตา หรือการตรวจวัดสายตาจากจักษุแพทย์

2. ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

เด็กประเภทนี้จะมีปัญหาในการสื่อสาร เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารด้วยคำพูดเหมือนเด็กปกติได้ มักมีปัญหาทางด้านกรอ่านและการเขียน

2.1 วัสดุอุปกรณ์

- 2.1.1 เครื่องช่วยฟัง เครื่องขยายเสียงระบบลูป
- 2.1.2 เครื่องสอนพูดระบบ F.M.
- 2.1.3 กระดานสื่อสาร บัตรภาพ / บัตรคำ

2.2 บริการพิเศษ

- 2.2.1 บริการสอนเสริมวิชาการ

2.2.2 บริการล่ามภาษามือ และบริการฝึกทักษะการสื่อสารโดยใช้ภาษามือไทย

2.2.3 บริการตรวจวัดการได้ยินจากโสตแพทย์

2.2.4 บริการแก้ไขการพูดและการสื่อสาร ได้แก่บริการฝึกพูดและแก้ไขการพูด

3. ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

เด็กมักจะพึ่งพาผู้อื่นในการแก้ไขปัญหาต่างๆ มีช่วงความสนใจสั้น ลืมง่าย หันเห ความสนใจได้ง่าย ชอบเสียงเพลงและการแสดงออก มีปัญหาการเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นนามธรรม มักมีโรคประจำตัวร่วมด้วย เช่น โรคหัวใจ ตลอดจนมีกล้ามเนื้อที่ไม่แข็งแรง ความต้องการพิเศษ คือ

3.1 วัสดุอุปกรณ์

3.1.1 อุปกรณ์ช่วยการสื่อสารในรายที่มีความบกพร่องรุนแรง

3.1.2 กระดานสื่อสาร บัตรภาพ / บัตรคำ

3.1.3 อุปกรณ์การเขียนขนาดใหญ่

3.2 บริการพิเศษ

3.2.1 บริการสอนเสริมวิชาการตามสาระการเรียนรู้ และการสอนทวนซ้ำ

3.2.2 บริการกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัด เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่

3.2.3 บริการฝึกพูดและแก้ไขการพูดโดยนักแก้ไขการพูด และโดยครู

3.3.4 การปรับพฤติกรรมโดยนักจิตวิทยาและการดูแลสุขภาพจากแพทย์

4. ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ

เด็กประเภทนี้จะพบปัญหาด้านแรงจูงใจและพัฒนาการทางอารมณ์สังคม เด็กที่มีโรคประจำตัวมักถูกเพื่อนล้อเลียน การเขียนและการพูดเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากยากต่อการที่ผู้อื่นที่จะเข้าใจ บางประเภทจะมีปัญหาในการควบคุมการขับถ่าย

4.1 วัสดุอุปกรณ์

4.1.1 เก้าอี้รถเข็น รถลาก หรือรถเข็น

4.1.2 เก้าอี้ดัดแปลง ที่ยืนมีล้อ (Prone Stander)

4.1.3 เครื่องช่วยเดินเช่นไม้เท้า ไม้ค้ำยัน

4.1.4 เบาะนั่งแบบสุบลม

4.1.5 แก้วน้ำแบบมีหูจับสองหู งานขอบสูง และงานติดซ้อน ซ้อนและส้อมดัดแปลง

4.1.6 อุปกรณ์ที่ช่วยในการเอื้อมจับสิ่งของ (Pick Up Reacher)

4.1.7 ลูกบอลควบคุมที่ใช้งานแทนเมาส์(Mouse) จอภาพแบบสัมผัส

4.1.8 โต๊ะเขียนหนังสือแบบปรับระดับสูง-ต่ำ ปรับระนาบเอียงได้

4.1.9 อุปกรณ์การเขียนขนาดใหญ่พิเศษ

4.1.10 อุปกรณ์ช่วยการสื่อสาร กระดานสื่อสาร

4.2 บริการพิเศษ

4.2.1 บริการสอนเสริมวิชาการ

4.2.2 บริการกายภาพบำบัด และกิจกรรมบำบัด เพื่อพัฒนาความแข็งแรงของ

กล้ามเนื้อ

4.2.3 บริการฝึกพูดและแก้ไขการพูดโดยนักแก้ไขการพูดและโดยครู

4.2.4 บริการพยาบาล เช่น บริการทำแผลกดทับและแผลเปิดติดเชื้อ,และสวน

ปัสสาวะ

5. ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

เด็กจะมีปัญหาในการทำตามคำสั่ง อ่านคำโดยสลับตัวอักษร ปัญหาด้านการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กมักจะเขียนตัวหนังสือติดกันโดยไม่แยกเป็นคำและประโยค เขียนตัวหนังสือตกหล่น มีคำผิดมาก ทำเลขไม่ได้ ปัญหาในการทำเลขโจทย์ปัญหา ความต้องการพิเศษ คือ

5.1 วัสดุอุปกรณ์

5.1.1 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการอ่าน

5.1.2 ปากกาเน้นข้อความ

5.1.3 กรอบสำหรับเขียนข้อความต่างๆ

5.1.4 อุปกรณ์การเขียนขนาดใหญ่

5.2 บริการพิเศษ

5.2.1 บริการสอนเสริมวิชาการตามสาระการเรียนรู้

5.2.2 บริการกายภาพบำบัดและบริการกิจกรรมบำบัด

5.2.3 การช่วยเหลือด้านการปรับพฤติกรรม

6. ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีปัญหาทางการพูดและภาษา

เนื่องจากภาษาที่ผิดปกติจากการใช้รูปแบบหรือความหมายของภาษาไม่เหมาะสม เด็กอาจมีปัญหาพฤติกรรมในห้องเรียน เด็กที่พูดไม่ชัดหรือพูดติดอ่างเหล่านี้มักจะอายเมื่อถูกเพื่อนล้อเลียนการพูดของตน ส่งผลให้ไม่อยากพูดหรือมองตัวเองในแง่ลบ มักมีอาการหงุดหงิดง่าย

6.1 วัสดุอุปกรณ์

6.1.1 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยการสื่อสาร

6.1.2 กระดานสื่อสาร บัตรภาพ/บัตรคำ

6.1.3 อุปกรณ์ช่วยการสื่อสาร:โอภาและโปรแกรมปราคาสรีย์

6.1.4 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการเดาคำศัพท์และการเขียน

6.2 บริการพิเศษ

- 6.2.1 บริการสอนเสริมวิชาการ
- 6.2.2 บริการกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัด
- 6.2.3 บริการฝึกพูดและแก้ไขการพูดและฝึกทักษะการสื่อสาร
- 6.2.4 การปรับพฤติกรรมโดยนักจิตวิทยา

7. ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม/อารมณ์/สังคม

เด็กจะมีการปรับตัวทางสังคมไม่ถูกต้อง เช่นการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับของสังคมเด็กบางคนอาจไม่กล้าพูดกล้าแสดงในชั้นเรียน บางคนขาดความเชื่อมั่นในตนเองอย่างเห็นได้ชัดบางคนเป็นคนเจ้าอารมณ์ เด็กเหล่านี้ขาดทักษะที่จำเป็นในการติดต่อกับผู้อื่น ก้าวร้าว ไม่มีวุฒิภาวะ หรือไม่ก็แสดงพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสม มีทัศนคติที่ไม่ดีกับตนเอง

7.1 วัสดุอุปกรณ์

- 7.1.1 เครื่องดนตรีที่เสริมสร้างกิจกรรมนันทนาการ
- 7.1.2 สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ

7.2 บริการพิเศษ

- 7.2.1 บริการสอนเสริมวิชาการ
- 7.2.2 บริการกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัด
- 7.2.3 การฝึก ทักษะการดำเนินชีวิตประจำวันและทักษะทางสังคม
- 7.2.4 การใช้ดนตรีบำบัดและศิลปะบำบัด
- 7.2.5 การปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและการปรับพฤติกรรม

8. ความต้องการพิเศษของเด็กออทิสติก

ลักษณะที่เด่นชัดของปัญหาเด็ก คือ การขาดทักษะทางสังคม เล่นกับใครไม่เป็น มีความผิดปกติในการเปล่งเสียง แสดงพฤติกรรมซ้ำซากอย่างเด่นชัด หมกมุ่น ขาดจินตนาการ

8.1 วัสดุอุปกรณ์

- 8.1.1 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยในการอ่านและเขียน
- 8.1.2 จอภาพแบบสัมผัส
- 8.1.3 อุปกรณ์ช่วยการสื่อสาร:โอภา และโปรแกรมปราศรัย
- 8.1.4 บัตรภาพ/บัตรคำ กระดานสื่อสาร
- 8.1.5 อุปกรณ์การเขียนขนาดพิเศษ

8.2 บริการพิเศษ

- 8.2.1 บริการสอนเสริมวิชาการ
- 8.2.2 บริการกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัด

8.2.3 บริการฝึกพูดและแก้ไขการพูด

8.2.4 การฝึกทักษะการดำเนินชีวิตประจำวันและทักษะทางสังคม

8.2.5 บริการดนตรีบำบัดและศิลปะบำบัด

8.2.6 การปรับพฤติกรรม

9. ความต้องการพิเศษของเด็กพิการซ้อน

เนื่องจากเด็กมีความบกพร่องหลายด้านพร้อมกัน ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง การสื่อความหมาย การเคลื่อนไหว ตลอดจนทำให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ตามมา บางคนมีพฤติกรรมในการทำร้ายตนเอง

9.1 วัสดุอุปกรณ์

9.1.1 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้

9.1.2 สื่อการเรียนรู้

9.1.3 อุปกรณ์ช่วยในการสื่อสาร

9.2 บริการพิเศษ

9.2.1 บริการสอนเสริมวิชาการ

9.2.2 บริการกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัด

9.2.3 การฝึกทักษะการดำเนินชีวิตประจำวันและทักษะทางสังคม

9.2.4 บริการพี่เลี้ยงและบริการผู้ช่วยเหลือ

9.2.5 บริการดนตรีบำบัดและศิลปะบำบัด

9.2.6 การปรับพฤติกรรมและแก้ไขปัญหาทางจิตวิทยา

(ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์. 2558: 43-58)

เด็กที่มีความต้องการพิเศษย่อมมีความต้องการพื้นฐานเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป นอกจากเด็กควรได้รับการสนองตอบต่อความต้องการทางด้านปัจจัยสี่แล้ว ยังต้องการการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มนับตั้งแต่ ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซึ่งความต้องการที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้สึว่าตนเป็นคนมีค่า มีความหมาย แต่ความต้องการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะประสบความสำเร็จสมหวังตามขีดขั้นแห่งความต้องการเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับสังคครอบตัวของเด็กนั้นว่า จะยอมรับและให้โอกาสแก่เด็กได้แสดงความสามารถที่จะป็นบ้นใดให้ถึงความต้องการแต่ละขีดขั้นเพียงใด

ในส่วนของความต้องการพิเศษนั้น การให้การสนองตอบนั้นควรพิจารณาจากสภาพความพิการที่ก่อให้เกิดข้อจำกัดต่าง ๆ ของเด็กแต่ละประเภท ซึ่งความต้องการพิเศษของเด็กจะมีทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน จึงควรที่ผู้เกี่ยวข้องได้พิจารณาส่งเสริมความต้องการพิเศษนี้ประกอบกันกับแผนในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มก็จะทำให้เกิดความครอบคลุมในการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการใช้นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเพื่อพัฒนาทักษะการฟังการพูดของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ระดับปฐมวัย จังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทาน

ดวงใจ วรรณสังข์ (2541) ได้ศึกษาความสามารถในการจำพยัญชนะไทยของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จากการสอนโดยใช้ชุดการสอนนิทานประกอบภาพพยัญชนะไทยของ นักเรียนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 ที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดนิทานประกอบภาพพยัญชนะไทยมีความสามารถในการจำสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องจากนิทานเป็นสื่อ นำความรู้ความเข้าใจจากผู้ถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรมเป็นรูปธรรมได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนสามารถจำพยัญชนะไทยได้ดีขึ้น

วิจิตรา อุดมจุลินท์ (2543) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเล่านิทานที่มีต่อการพัฒนาความรู้และเข้าใจความหมายของคำศัพท์ในเด็กกลุ่มอาการดาวน์ระดับก่อนประถมศึกษา อายุ 4-7 ปี ระดับเขavnปัญญา 35-68 และไม่มีคามพิการ ซ้ำซ้อน โรงพยาบาลราชานุกูล กรุงเทพฯ จำนวน 16 คนโดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพและสื่อประสมเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ กิจกรรมการเล่านิทานแบบทดสอบความรู้และเข้าใจความหมายของคำศัพท์ที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นพบว่า ความสามารถในการพัฒนาความรู้และความเข้าใจความหมายของศัพท์ในเด็กกลุ่มอาการดาวน์ก่อนประถมศึกษาหลังการใช้กิจกรรมการเล่านิทานเพิ่มขึ้นกว่า ก่อนการใช้กิจกรรมการเล่านิทานอย่างมีนัยสำคัญที่ .01

เสาวลักษณ์ สมวงษ์ (2545) ได้ศึกษาความสามารถในการใช้ภาษาไทยของเด็กวัยอนุบาลที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาที่หนึ่ง โดยการเล่านิทานสองภาษาของโรงเรียนเพลินภาษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองที่ใช้กิจกรรมการเล่านิทานสองภาษาจำนวน 15 คนและกลุ่มควบคุมที่ใช้กิจกรรมเล่านิทานปกติ จำนวน 15 คน ระยะเวลาในการดำเนินการทดลอง 14 สัปดาห์ พบว่าผลการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้ กลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการใช้ภาษาไทยเชิงปริมาณในด้านความถูกต้องในการใช้ภาษาสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีคะแนนความสามารถในการใช้ภาษาไทยเชิงปริมาณในด้านความคล่องและยืดหยุ่นในการใช้ภาษาสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรี แซ่บู (2550) ได้ศึกษาการใช้การเล่านิทานเพื่อเพิ่มทักษะทางคณิตศาสตร์ในเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผลการศึกษาพบว่า หลังจากที่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้รับการใช้การเล่านิทาน มีทักษะทางคณิตศาสตร์ สูงขึ้น

เกษรินทร์ ก้องเมือง (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการจับใจความของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมการเล่านิทานแบบเล่าเรื่องซ้ำ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

แผนการจัดประสบการณ์พัฒนาความสามารถด้านการจับใจความของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมการเล่านิทานแบบเล่าเรื่องซ้ำ มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 89.50/92.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดประสบการณ์ มีค่า เท่ากับ 0.6631 ซึ่งหมายความว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียน คิดเป็นร้อยละ 66.31 และนักเรียนมีความสามารถด้านการจับใจความอยู่ในระดับมากโดยสรุปแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการจับใจความของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมการเล่านิทานแบบเล่าเรื่องซ้ำ ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี

ปราณี ปรีวาที (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาจริยธรรมของเด็กปฐมวัยโดยการเล่านิทานและการติดตามผลเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานและการติดตามผลก่อนการทดลองมีการรับรู้จริยธรรมด้านการพูดไพเราะและการช่วยเหลืออยู่ในระดับดี ด้านการพูด ไม่โกหกและการไม่ก้าวร้าวอยู่ในระดับพอใช้ ส่วนหลังการทดลองการรับรู้จริยธรรมด้านการพูดไพเราะ การพูดไม่โกหก และการช่วยเหลืออยู่ในระดับดีมาก ส่วนการไม่ก้าวร้าวอยู่ในระดับดี แสดงว่าผลการวิจัยหลังการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานและการติดตามผลมีการรับรู้จริยธรรมสูงขึ้นและแตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

พิชญาดา ธาตุอินจันทร์ (2551) ได้ศึกษาการใช้นิทานภาพเพื่อพัฒนาทักษะการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า นิทานภาพที่สร้างขึ้นมีจำนวน 5 เล่ม มีลักษณะการเสนอภาพเป็น 3 แบบคือ เสนอภาพแบบไม่มีคำบรรยาย แบบเสนอภาพสามมิติ แบบเสนอภาพพร้อมคำอ่านและแบบเสนอภาพพร้อมเรื่องราวบรรยายใต้ภาพ หลังจากใช้นิทานภาพเพื่อพัฒนาทักษะการฟังและการพูดทั้ง 5 เล่ม นักเรียนมีทักษะการฟังและการพูดอยู่ในระดับดีมาก

นภาพย สิริกรกาญจน (2553) การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมนิทานคำกลอนที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนสุขฤทัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 กระทรวงศึกษาธิการ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกตัวอย่างนักเรียนมา 1 หอง แลวเลือกนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางความสามารถในการแก้ปัญหาต่ำมา จำนวน 15 คน เพื่อจัดกิจกรรมนิทานคำกลอน จำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แผนการจัดกิจกรรมนิทานคำกลอน และแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่น .71 แบบแผนการวิจัยใช้แบบ The One - Group Pretest - Posttest Design วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ คาเฉลี่ย และ t-test แบบ Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมนิทานคำกลอน หลังการจัดกิจกรรมนิทานคำกลอน เด็กปฐมวัยมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาของตนเอง และการแก้ปัญหาของตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นมีค่าสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมนิทานคำกลอนมีค่าสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมนิทานคำกลอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการฟังการพูด

นิตทพร สีสถานศรี, กัญญัสสร รัชชีบรรกุล (2557) การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายดังนี้ (1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเล่นิทาน ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดประสบการณ์การเล่นิทาน ชั้นอนุบาลปีที่ 2 (3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการฟังภาษาไทยของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเล่นิทาน และ 4) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาไทยของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเล่นิทาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบ้านนาจิว จำนวน 19 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาไทยโดยใช้กิจกรรมการเล่นิทาน จำนวน 10 แผน (2) แบบทดสอบทักษะการฟัง จำนวน 1 ฉบับ (3) แบบทดสอบทักษะการพูด จำนวน 1 ฉบับ (4) แบบสังเกตพฤติกรรมทางภาษา จำนวน 1 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติพื้นฐาน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test Dependent Samples ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาไทย ด้วยกิจกรรมการเล่นิทาน ระดับปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.86 / 88.52 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและการพูดด้วยกิจกรรมการเล่นิทาน ระดับปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีค่าเท่ากับ 0.8370 หรือคิดเป็นร้อยละ 83.70 นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีทักษะการฟังก่อนเรียน และหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีทักษะการพูดก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รสสุคนธ์ แนวบุตร, ศรีกัญญัสสร รัชชีบรรกุล (2557) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัยโดยการใช้กิจกรรมการเล่นิทานที่บ้าน และเปรียบเทียบทักษะการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเล่นิทานที่บ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับปฐมวัยปีที่ 2/1 ที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปีที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนาสี อำเภอสวรรคต จัหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ชนิด ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นิทานที่บ้าน

และแบบประเมินทักษะการฟังและการพูดที่สร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test (Dependent Samples) ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานที่บ้านมีความสามารถทางภาษา ด้านการฟังและการพูดทั้งโดยภาพรวมและ รายด้าน ด้านการฟัง โดยภาพรวมหลังการจัดกิจกรรมมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.28 ด้านการพูด โดยภาพรวมหลังการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.06 ความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมโดยใช้นิทานที่บ้านด้านการฟังการพูด สูงกว่าความสามารถทางภาษาก่อนการจัดกิจกรรมโดยใช้นิทานที่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ทุกด้าน

